Ч. 5. САМБІР 1935. Рік V.

ЛІТОПИС БОЙКІВЩИНИ

Записки присвячені дослідам історії, культури й побуту бойківського племени.

Адреса Редакції й Адміністрації: Самбір, вулиця Тиха ч. 1.

ЗМІСТ:

10345 КРАТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ +4

Шифр Т52 164 Инв. Д 2626701

Автор

Название Літопис Бойківщини. ч. 5.

Место, год издания Самбір, 1935.

Кол-во стр. 54, с. 33-36, [1] с.

-"- отд. листов

-"- иллюстраций 2 л. ил.

-"- карт

-"- схем

Том ____ часть 5 вып. ____

Конволют

Примечание:

28. 11. 91.

1993

22.11.93-39854

2002.

18.11.48994

Ч. 5. САМБІР 1935. Рік V.

ЛІТОПИС БОЙКІВЩИНИ

Записки присвячені дослідам історії, культури й побуту бойківського племени.

Адреса Редакції й Адміністрації: Самбір, вулиця Тиха ч. 1.

МАРКІЯН СМІШКО.

Вістря на спис із рунічним написом з Розвадова. [1]

В археологічному відділі музею „Бойківщина“ в Самборі зберігаються три залізні вістря на списи, що їх найдено в тілопальному гробі на передмісті Розвадова над Сяном. Гріб цей відкрили робітники випадково в 1932. р., а крім згаданих вістрів найшли тут ще глиняну попільницю, залізну пряжку до пояса й залізну острогу з коротким, грубим кольцем. У музей попали з тої находки тільки вістря списів, а інші предмети затратилися.[2]) Це тілопальне поховання зі збруєю є характеристичне для т. зв. вандальської культури, яка опанувала в перших трьох століттях по Христі між іншими також сточище Сяну.

Літом 1933. р. передав мені директор музею „Бойківщина“, др. В. Кобільник згадані три вістря до відчищення і законсервовання. Именно були це: два листовидні вістря (у формі вербового листка) з гострими реберцями здовж середини й з круглими тулійками. Між собою різняться вони тільки незначно величиною (ч. 447, довжина 27·4 цм., найб. ширина вістря 3·5 цм., а ч. 448 — довжина 26·5 цм., найб. ширина 2·8 цм.). Обидва предмети збереглися доволі гарно, тільки тулійки заатакувала трохи ржа. Зовсім іншу форму має третє вістря (ч. 449 — довжина тепер 24 цм.). Тулійка

[1]) Находка не походить вправді з Бойківщини, але переховується в збірках музею „Бойківщина“ в Самборі, і з цієї причини повинна бути передусім оголошена на сторінках „Літопису Бойківщини“.

[2]) „Літопис Бойківщини“ ч. 2. 1933. ст. 78.

тут довга, кругла в долині, а вище чотирогранна із вгнутими боками. Саме вістря коротке продовжають сильно два довгі крильця, вміщені розбіжно по обох боках. Вогонь і ржа понищили сильно майже всю поверхню, а зовсім прожерли одно крильце. (Пор. Табл.). Підчас відчищування показалося, що саме це вістря має на поверхні крилець і тулійки виразні сліди орнаменту, інкрустованого сріблом. Тому що цей орнамент є надзвичайно цікавий, хочу ним коротко занятися.

Всі прикраси виконано на тому вістрю в цей спосіб, що квасами витворено відповідні рівці, які відтак виповнено срібною інкрустацією. Під стилістичним оглядом можемо поділити прикраси на вістрю на три групи. Першу творитиме поєдинчий геометричний орнамент на поверхні тулійки. Складається він із чотирьох груп, по три рівнобіжні поземі стрічки, уложених в рівних відступах. Річ ясна, що первісна форма цього мотиву потерпіла значно. Під впливом вогню витопилася срібна інкрустація й збіглася місцями в малі грудочки. Оце руйнуюче ділання вогню, а також іржі, слідне рівнож на інших прикрасах, якими займемося пізніше. Строго орнаментаційний характер цих стрічок на тулійці не полишає ніякого сумніву. Такий сам спосіб прикрашування тулійок вістрів стрічається в цьому часі доволі часто. Згадаю тут тільки про вістря, що є найближчими аналогіями для нашої нахідки, іменно: із Камениці, пов. Ярослав[3]), зі Сушична, пов. Ковель[4]) (рис. 2) та із Мюнхенберґ в Бранденбурґії[5]) (рис. 3).

Мотиви, що збереглися на поверхні крильців і вістря, різняться своїм характером від прикрас на тулійці. Це не є звичайні, симетрично уложені орнаментаційні мотиви, але виразні відорвані букви рунічного напису, зглядно знаки, які повтаряються подекілька разів у подібній або ідентичній формі. Отже ці прикраси творитимуть дальші дві групи: одну писемних знаків, другу загадочних знаків.

Займемося зразу писемними знаками. Знайдемо їх на збереженій частині правобічного крильця (рис 1, а). Сам їх

---

[3]) W. Antoniewicz, Żelazne oszczepy inkrustowane z Kamienicy w pow. jarosławskim. Przegląd Archeologiczny. t. I. ст. 99.

[4]) A. Szumowski, Grot z runicznym napisem z Suszyczna. Wiadomości Archeologiczne III. Warszawa 1876. cm. 49—61. — W. Antoniewicz. op. cit. ст. 101, рис. 4.

[5]) Anzeiger f. Kunde d. deutschen Vorzeit, N. F. XIV. Nürnberg 1867, ст. 33. — W. Antoniewicz, op. cit. ст. 103, рис. 8.

вигляд вказує, що тут маємо діло з частиною рунічного напису. Зовсім не трудно було би цей напис відчитати, коли-б не лихий стан заховання самого вістря. Вогонь та ржа ушкодили значно майже всю поверхню, а з цим і велику частину букв і символів. Ідучи від долу знищеного крильця вістря, завважимо перший виразний знак, що в рисунку нагадує велику латинську букву R. Читається це символ як „р". [6]) Другий з черги виразний знак наближується до нашої друкованої букви „г", тільки що горішнє поперечне рамя звертається навкоси в долину. Такого символу вживали в рунічному письмі для означення букви „л". Третій з черги, зовсім виразно зазначений знак, нагадує зовсім нашу велику друковану букву „А" з тим, що поперечка перехрещує праве рамя й виходить незначно назовні. Переглядаючи рунічні знаки різного типу й часу, не можемо знайти ідентичного знаку, і тому мусимо пояснити чимнебудь оцю незвичайну рунічну форму. Коли приглянемося докладно рисункові цього символу, завважимо цікавий детайль. Іменно оба рамена були, як звичайно, вглиблені, а відтак виповнені інкрустацією, натомість такого рівчика не можемо доглянути для поперечки. Навпаки, виразно видко, що стрічка срібла йде тут на поверхні. Заходить проте можливість, що під діланням вогню витопилася срібна інкрустація з лівого рамени, а при відповідному нахиленню вістря підчас спалювання, перелилася стрічкою до правого рамени й перейшла навіть назовні. Приймаючи можливість як достаточне вияснення повстання цієї цікавої рунічної форми, приймаємо, що символ цей виглядав первісно інакше. Складався він іменно тоді тільки із двох рамен, що сходяться вгорі під кутом, а поперечка повстала згодом зовсім випадково під діланням вогню. Такий рисунок відповідав-би рунічному символови для букви „у". Очевидно є ще й інші можливости пояснення значіння цього рисунку. Можна-би нпр. взяти під увагу рунічний символ на означення „и". Складається він так само із двох рамен, що творять дашок, а в долині мають поперечку в виді друкованої букви „т", а в іншому випадку тільки точку. Першу комбінацію мусимо відкинути відразу, бо в нашому випадку не має навіть сліду до-

[6]) A. Johanneson. Grammatik der Urnordischen Runenschriften, Heidelberg 1923. ст. 3. — J. Hoops, Reallexikon der germanischen Altertumskunde IV; Otto Friesen, Runenschrift, ст. 5—51.

земої чертки в поперечці. Коли-би припустити, що на місці теперішньої поперечки була тільки точка посередині, тоді треба-би погодитися, що з цьої точки вилилсся під впливом вогню срібло й застигло в довгій поперечній стрічці. Очевидно доволі трудно приняти таку можливість, тому що передусім у малій точці не могло бути тільки срібла, щоби вистало на доволі довгу стрічку, а також майже виключене, щоби срібло виливаючись в обидвох напрямах (приймаємо, що точка була-би посередині) утворило зовсім рівну лінію. Супроти цього треба приняти як дуже правдоподібне вияснення перше й вважати наш знак здеформованим рунічним символом для означення букви „у“. Всі три дотепер описані знаки творять групу доволі виразних рун, в яких остала навіть частинно срібна інкрустація. Кромі цих трьох знаків можна завважити ще мало виразний рисунок на половині висоти перед першою виразною буквою. Творить його тільки сам рівчик, тепер навіть без сліду інкрустації, у виді двох коротких рамен, що сходяться під кутом із вершком, зверненим назовні. Таким символом означували в рунічному письмі букву „k“. Сильно знищена ржою поверхня утруднює розпізнання останнього знаку в нашому написі, який в слабому заглибленні нагадує рисунок грецької сіґми. Немає ніякого сумніву, що цим останнім знаком була руна на означення „с“.

Таким способом можна зідентифікувати пять букв у такому порядку: к р л у с. Однак таке зіставлення частини напису будить деякі застереження через зіставлення підряд трьох шелестівок „к р л“ без ніякої голосівки між ними. Тому можна допустити можливість якоїсь помилки. Символ для здогадуваної букви „к“ находиться на цій партії поверхні, яку сильно знищила ржа, тому існує можливість помилки при відчитанню. Іменно могла там бути частина іншого рунічного символу, що ми її взяли за повну букву. Таким пр. символом, що в частині рисунку зближається до символу „к“, є руна „г“, в якій перехрещуються в одній точці три чертки: довша дозема й дві коротші скісні.[7]) В цьому випадку можна-би читати рунічний напис як: „г р л у с“. Не виключене, що тут могла бути ще інша буква, що її тепер трудно навіть додуматись. Обстоюючи правильність прочитання букви „к“, можна приняти випадок помилки, яку міг зробити автор рунічного

[7]) J. Hoops, op. cit. ст. 47, табл. 7, 30, 34.

напису через пропущення голосівки між трьома шелестівками. Такий випадок завважено пр. на залізному вістрю на спис із Мюнхенберґ, де в рунічному написі „ран(і)нґа" пропущено голосівку „і". [8])

Характер символів вказує, що в нашому випадку маємо діло із рунами скандинавського типу із III. ст. по Христі.[6]) Дотепер знали ми в Европі тільки два вістря із рунічними написами, іменно: одинцем найдене вістря із Мюнхенберґ в Бранденбурґії із рунічним написом „Р а н і н ґ а" [9]) (рис. 3) і друге, також найдене випадково одинцем, вістря із Сушична, пов. Ковель із рунічним написом „Т і л я р і д с" [10]) (рис. 2). Отже вістря із рунічним написом з Розвадова є третьою находкою цего рода в Европі. В обидвох перших випадках рунічний напис означав імя власника списи, тому треба припускати, що й в нашому випадку мав цей напис подібне примінення. Нажаль цього імени ми не в силі тепер відчитати.

Зчерги треба занятися другою групою знаків, що їх розміщено з обидвох сторін властивого вістря. Найчастіше повторяється тут знак зближений рисунком до грецької омеґи, що зазначено на 1. рисунку буквою „а". Чотири рази має він підставу зовсім рівну, а тільки один раз випуклу (рис. 1. б.) В іншому випадку видимо такий сам знак із рівною підставою й гачком з одного боку вдолі (рис. 1. г.). Інші знаки, що їх вміщено на нашому вістрю тільки по одному, це: знак подібний до латинської букви „S" (рис. 1. в.), відтак рисунок, що нагадує подекуди половину свастики з кінцями, загнутими в гачки (рис. 1. д.) і разом з ним скомбінований довгий, рівний знак із роздвоєними кінцями, загнутими в противні сторони (рис. 1. е.).

Знаємо дотепер тільки 10 вістрів, на яких вміщено подібні до наших знаки, а перечислює їх і репродукує В. Антонєвіч в статті про залізні інкрустовані вістря із Камениці, пов. Ярослав. [11]) Зближені до наших знаки вміщувано рівнож

---

[8]) Przegląd Archeologiczny I, ст. 103. рис. 8 — H. Kossinna, Die deutsche Vorgeschichte, IV. Aufl. Leipzig 1925, ст. 194, табл. XXXV, рис. 395.

[9]) Zeitschrift f. Ethnologie, 1905. ст. 376—377. — Przegląd Archeologiczny I, ст. 103. рис. 8.

[10]) A. Szumowski, op. cit. — Przegląd Arch. I. ст. 101, рис. 4.

[11]) W. Antoniewicz, op. cit. 104. — Всі прикрашені вістря списів зіставляє: M. Jahu, Die Bewaffnung der Germanen..... Mannus-Bibliothek Nr. 16. Würzburg 1916. ст. 93—95.

на інших памятниках, що походять з тих часів (III—IV. ст. по Христі). Тут згадаю тільки про камяний стовп із Заздрости, пов. Теребовля [12]), три камяні статуї львів із старинньої грецької кольонії Ольбії над Чорним Морем [13]), та знаки вириті на стіні катакомби в старинній Керчі на Кримі. [14]) Таких памяток можна перечислити більше, а вказують вони, що такі знаки були вживані в раннє-історичну добу (III—V. ст. по Хр.) доволі часто, головно в надчорноморській окрузі, і що там вони мали якесь примінення й зміст. [15])

Багато преісториків занималося цими дивними знаками й старалося вияснити їхнє значіння й походження, так що повстала зовсім поважна література до цього питання. Між іншими забирали в цій справі голос визначні німецькі преісторики як Götze, Kossinna, польські Антонєвіч, Костшевскі, а останньо присвятив цему питанню осібну розвідку Мєщанінов, визначний московський археолог.[16]) Думки цих різних авторів, так до походження, як і значіння цих загадочних знаків, є різні. Не думаю в цій короткій замітці насвітлювати критично цей, чи інший погляд дослідників, а тільки підмічу два найважніші напрямки вияснення цього питання. Один гурток вчених вважає ці знаки щонайменьше знаками власности, а навіть склонюється до здогаду, що це є певного рода образкове письмо (Антонєвіч, Бурачков, Мєщанінов). При цьому випроваджають ці знаки із фамілійних тамґ (знаків родових), що їх знали деякі азійські й кавказькі племена. Друга група дослідників вважає ці загадочні знаки якимись реліґійними символами, старається їх повязати із клясичною грецькою культурою, а навіть із неолітичними культурами середземноморської округи. [17]) Так пояснюють

---

[12]) Б. Януш, камінь зі загадочними знаками в селі Заздрость.— Записки Наук. Тва ім. Т. Шевченка том. LXXX, Львів 1907. ст. 125-128.

[13]) Записки Одесского Имп. Общества Истории й древностей, III, 1853, ст. 247. табл. VI, 1-2.

[14]) W. Antoniewicz, op. cit. ст. 107. рис. 12 і замітка 26.

[15]) W. Antoniewicz, op. cit. ст. 107—109. Залучив таблицю, де зібрав дотепер знані подібні загадочні знаки з інших памяток (рис. 13).

[16]) И. И. Мещанинов, Загадочные знаки Причерноморя. Известия Госуд. Академии Истории Материальной Культури, Вып. 62 Ленинград 1933.

[17]) Проф. Й. Костшевскі подає рисунки подібних символічних знаків, що їх найдено на глиняному посуді з неолітичної стоянки в Тордош в Семигороді. — J. Kostrzewski, Przegląd Arch. II. ст. 129, рис. 4 і ст. 130, рис. 5.

генезу й значіння загадочних знаків між іншими Коссінна[18]) й Костшевскі. По їх думці знаки, подібні до грецької омеґи (в виді вилок) є рисунковим скороченням символу грому, згл. лискавки, що його знали в клясичній Греції й вміщували нпр. на вазах. (Пор. рис. 4). Іншого рода здеформуванням і скороченням символу лискавки є довгий знак, роздвоєний і загнутий на обидвох кінцях (рис. 1. е.) Знак у виді латинської букви „S" толкують, як половину свастики з заокругленими кінцями. Також знак „g" на нашому вістрю вважають як половину свастики, що здеформувалася під впливом південноевропейського символу лискавки [19]) (рис. 5). Костшевскі вважає, що такі знаки, вміщувані на всяких предметах, мали початково значіння символічне (а саме: свастика, triquetrum і різні їх скорочення). Зчасом це значіння затратилося й згодом могли їх вживати як знаків власности. Таке толкування є подекуди компровісовим, бо признаючи в засаді символічно-магічний характер цих знаків, не відкидає можливости вживання цих символів як знаків власности. Зовсім не погоджується Костшевскі тільки на піктографічний характер цих знаків. Завважує при цьому, що треба би в такому припадку допустити мало правдоподібну можливість рівночасного вживання в одній етнічній групі двоякого рода письма: рунічного й образкового.[20]) Виясненням Костшевского не можна відмовити тут влучности й високої правдоподібности. Є зовсім можливе, що хоч деякі знаки могли ще задержати свій первісний символічно-магічний характер, інших рівночасно вживано вже як знаків власности. Одні з них мали ще запевнити збруї влучність і силу удару (символи лискавки й грому), а деяких, більше скомплікованих символів, вживали вже може як знаків власности. Таким знаком власности можна вважати в нашому випадку рисунок, скомбінований зі скороченого, подовжнього символу лискавки, з половиною здеформованої свастики (рис. 1, е, д). Хочу при цій нагоді замітити, що гуцули ще донедавна випалювали на деяких деревяних предметах, як бербеницях, мисках, ложках і т. п. знак зближений до скороченого символу лискавки, який бачимо на нашому вістрю (рис. 4, е, з). Має він кінці завинені в колісцята, ча-

[18]) G. Kossinna, Die deutsche Vorgeschichte, ст. 193—194.

[19]) Ibid ст. 193. рис. 399 с.

[20]) J. Kostrzewski, op. cit. ст. 133.

сом недомкнуті й все маленьку перерву в половині підстави. Такий залізний стемпель, т. зв. „печитло́“ робили місцеві ковалі. Печагані предмети можна було легко розпізнати, чиєю вони є власністю.[21]) Нині вже звичай печатання в гуцулів не практикується.

Описуване вістря списи із рунічним написом походить з тілопального гробу, в якому найдено ще два листовидні вістря, глиняну попільницю, залізну пряжку до пояса та острогу з коротким грубим кольцем. Задержались тільки ще два вістря списів і докладний опис обставин, серед яких їх найдено.[22]) Вистарчає то вповні не тільки для означення цьої нахідки, як гробу вандальської культури, але також на цій підставі можна датувати цю важну нахідку. Вістря списів із двома крильцями (Speerspitze, grot dzirytu) знали деякі германські племена вже в перед-римській добі (лятенській). Частіше находиться їх в римській добі. Зразу ограничуються ці нахідки до території бурґундської культури, але пізніше поширяються також на інші германські племена, включаючи сюди й вандалів.[23]) Листовидні вістря списів, що їх найдено в одному гробі, мають майже рівну тулійку й гостре реберце здовж середини властивого вістря. Реберце підвищується вміру як наближується до тулійки, так що на самому переході вістря в тулійку осягає воно найбільшу висоту. Так рівна тулійка, як і високе реберце, є детайлями дуже характеристичними для вістрів на списи пізньо-римської доби.[24]) Залізна острога з коротким грубим кольцем є також виробом того самого часу. Той тип остроги появляється в германських культурах в часі від II. до III. століття по Христі й різко різниться від типів остроги ранішої (лятенської й I. ст. по Христі) й пізнішої (IV. ст. по Хр.), яка має назагал форму вужчу, більше витягнену, а колець стрункий, довгий і часто профільований.[25]) Отже всі предмети тої нахідки вказують, що маємо діло із памятником

---

[21]) Цю цінну інформацію завдячую п. мґр. Гарасимчукові, який записав її в Красноїлі, пов. Косів в часі наукової поїздки на Гуцульщину в 1934. р.

[22]) Замітка в „Літопису Бойківщини“ ч. 2. 1933. ст. 78.

[23]) M. Jahn, Die Bewaffnung der Germanen, ст. 87.

[24]) Ibid. ст. 83 і рис. 89.

[25]) M. Jahn, Der Reitersporn, seine Entstehung und früheste Entwicklung. Mannus-Bibliothek Nr. 21. Leipzig 1921. Залучує карту типів остріг при кінці студії.

III. ст. по Христі. Такому датованню не перечить рівнож характер рунічного напису на інкрустованому вістрю, що після A. Johanneson-а належить до III. століття. Досліди над цією добою вказують, що в цьому часі вся околиця Розвадова занята є т. зв. вандальською культурою, до якої належить безсумнівно тілопальний гріб з Розвадова, а з ним і вістря із рунічним написом.[26])

Находка наша є доволі рідким випадком на терені середущої Европи. Всіх вістрів з інкрустованими прикрасами (також із мотивами чисто орнаментаційними) знаємо дотепер 33. В тому числі 9 вістрів має форму таку, як наше (з двома крильцями), а інші це листовидні вістря. Символічні знаки відкрито тільки на 11 вістрях, що їх перечислю. Належать сюди: кістяне вістря із торфовиська Вімозе в Фіонії, 2 залізні вістря з Фоґґлянду в Туринґії, 2 залізні вістря з Ґрунувка коло Лєшна, 2 вістря з Камениці, пов. Ярослав і по одному з Мюнхенберґ в Бранденбурґії, Сушична, пов. Ковель, Янкова, пов. Моґільно й Розвадова над Сяном. Рунічні написи відкрито дотепер тільки на трох вістрях списів: зі Сушична, Мюнхенберґ і Розвадова. Обидва перші вістря мають форму вербового листка, а тільки вістря з Розвадова має два крильця. Отже покищо є це перше цього рода вістря на спис із рунічним написом в Европі.

[26]) W. Antoniewicz, Archeologja Polski, Warszawa 1927. ст. 157. рис. 34.

Runenspeerspitze aus Rozwadów am San.

Im Jahre 1932. wurde zufällig in einer Vorstadt von Rozwadów ein wandalisches Brandgrab entdeckt. Neben einer Aschenurne, einer Schnalle und einem eisernen Sporen, wurden zwei eiserne Lanzenspitzen und eine Speerspitze (mit Widerhaken) gefunden. In die Museal — Sammlungen kamen bloss die Speer und Lanzenspitzen, der Rest der Gegenstände ging verloren. Während der Reinigung und Konservierung entdeckte man, dass die Speerspitze ein mit Silber tauschiertes Ornament aufweist (Tafel u. Abb. 1). Neben einem geometrischen Ornament an der Tülle, wurde am oberen Teile der Spitze eine Runeninschrift und mehrere symbolische Zeichen angebracht. Infolge Feuer und

Rost wurde die Silberinkrustation stark angegriffen und litten darunter sämtliche Verzierungen. Die Runeninschrift kann jetzt als „...KRLUS“ entziffert werden. Beim Entziffern des Runensymbols „K“ ergeben sich einige Zweifel, da er im Bereiche des sehr stark hergenommenen Teiles der Speerspitze liegt. Auch der Buchstabe „U“ wurde vom Feuer dermassen verunstaltet, dass er eher an ein lateinisches, „A“ erinnert. Der eigentliche Anfang der ganzen Inschrift wurde samt einem Teil des Widerhaken vollständig zerstört. Ähnlich wie auf den Lanzenspitzen von Münchenberg und Suszyczno, wurde wahrscheinlich auch hier der Name des Eigentümers in Runeninschrift wiedergegeben. Die Inschrift kann nicht rekonstruiert werden. Unter ihnen lassen sich stark verkürzte Blitzsymbole, Hälften von verunstalteten Hakenkreuzen und Zeichen in Form des Buchstaben „S“ unterscheiden. Diese Zeichen wurden auf der Speerspitze angebracht, um der Waffe Kraft und Gewandtheit zu verleihen, weisen sie also den Charakter magischer Symbole auf. Die Bedeutung dieser Zeichen erklärend, können wir anmerken, dass ihr anfangs gänzlich symbolischer Charakter mit der Zeit verloren ging und dass sie später teilweise als Eigentumszeichen in Verwendung treten konnten. Als solches Eigentumszeichen dürften wir in unserem Falle die Zusammenstellung aus einem längsverkürzten Blitzsymbol und einer Hälfte eines deformierten Hakenkreuzes erachten (Abb. 1, e.)

Es ist zu bemerken, dass noch unlängst das verkürzte Blitzsymbol bei den Huzulen als Eigentumssymbol, welches auf verschiedenen Holzgegenständen eingebracht wurde, in Verwendung stand.

Der Charakter der Runeninschrift sowie die typologische Analyse der anderen, im demselben Grabe vorgefundenen Gegenstände, lassen das Alter dieses wichtigen und interessanten Fundes auf das III. Jhdt. n. Chr. Geb. verstimmen.

Neben den Lanzenspitzen aus Münchenberg und Suszyczno ist vorliegende erst die dritte in ganz Europa, welche eine Runeninschrift aufweist.

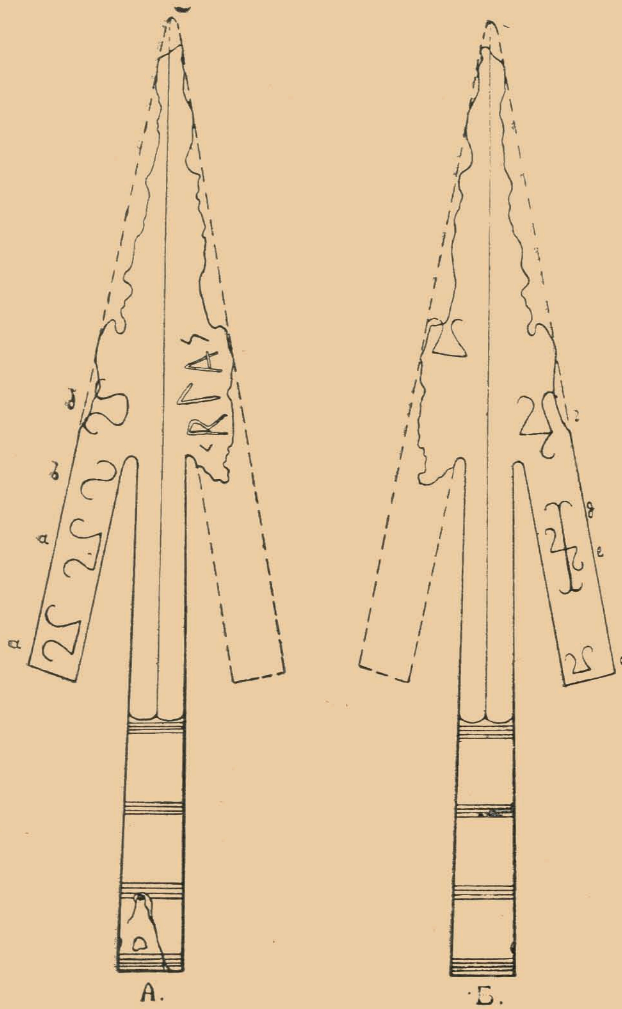

Рис. 1. Вістря на спис з Розвадова з обидвох сторін. Тягла лінія вказує границю захованого предмету, переривана рисункове доповнення.

Рис. 2. Вістря на спис зі Сушична, пов. Ковель. (За В. Антонєвічом).

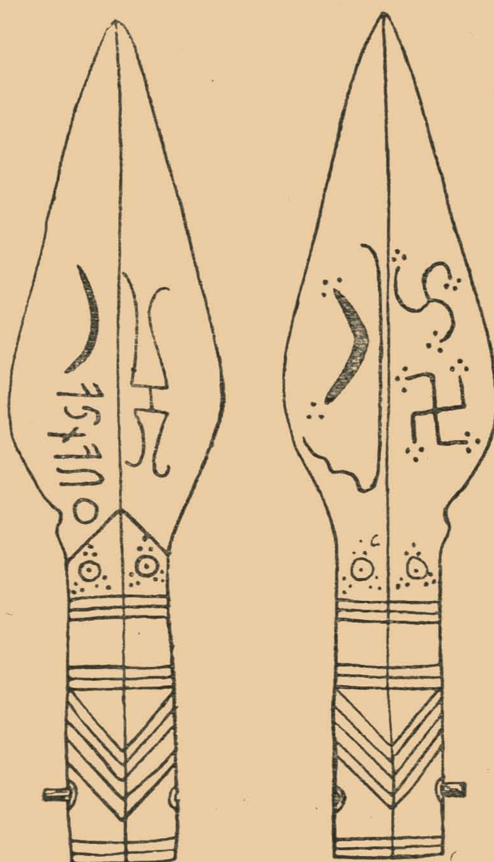

Рис. 3. Вістря на спис із Мюнхенберґ в Бранденбурґії з обидвох сторін. (За В. Антонєвічом).

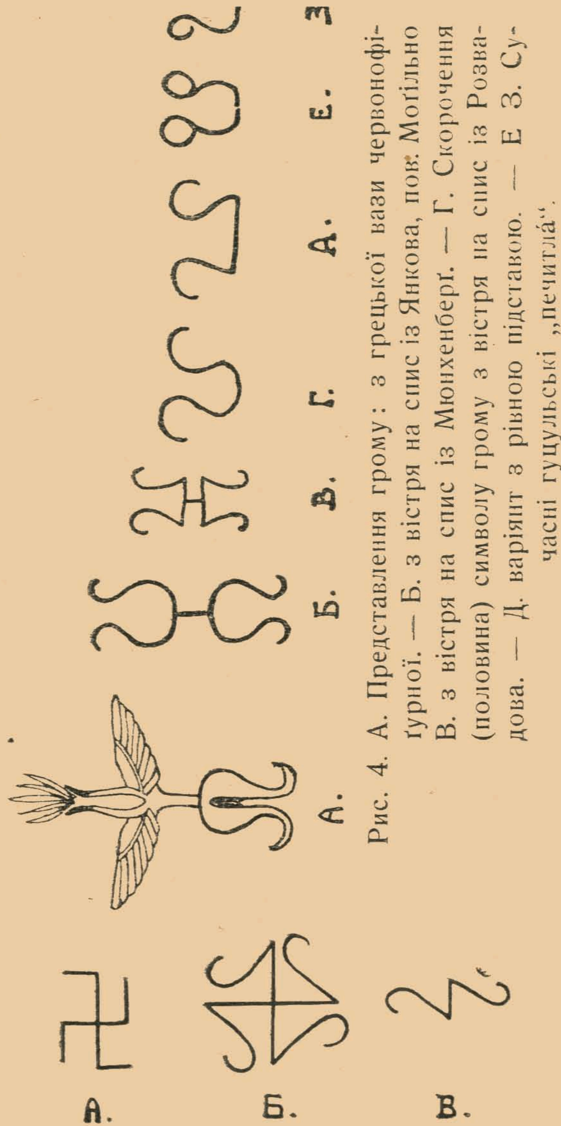

Рис. 4. А. Представлення грому: з грецької вази червонофіґурної. — Б. з вістря на спис із Янкова, пов. Моґільно. — В. з вістря на спис із Мюнхенберґ. — Г. Скорочення (половина) символу грому з вістря на спис із Розвадова. — Д. варіянт з рівною підставою. — Е З. Сучасні гуцульські „печитла“.

Рис. 5. Свастика: А. нормальна, із вістря з Мюнхенберґ. — Б. здеформована під впливом полудневої символіки з залізного ножа з місцевости Форде, окр. Westhaveland. — В. Половина здеформованої свастики із вістря з Розвадова.

Др. ВОЛОДИМИР КОБІЛЬНИК.

З археології Бойківщини.

V. виказ памяток, від вересня 1934, до березня 1935. *)

Пов. ДРОГОБИЧ.

Улично. Кремінна сокира лумана, вістря гладжене.

Пов. САМБІР.

Котованя.

Неоліт: 1). 3 кремінні сокирки, 2). 3 кремінні товчки. 3). 73 кремінних ножиків і скробачів. 4). 1 кремінне долото. 5). 4 кремінні ядрища. 6). 3 ядрища обсідіяну, 7). 5 відлупків обсідіяну. 8). 3 кремінні сверлики. 9). камінний топір.

Княжа доба: 1 прясличке, велика скількість кераміки.

Лібухова: кремінний скробач.

Самбір: Камінне грузило до сітей.

Старий Самбір: Камінний топір.

Ступниця:

Неоліт: 1). 8 кремінних фацетованих скробачів. 2). Кремінна стрілка.

Княжа доба: 1). 2 креслички. 2). залізна острога. 3). 3 залізні цвяхи. 4). залізний ножик. 5). залізна спряжка.

Сушиця—рикова. Камінний топір.

*) Всі вичислені памятки знаходяться в музею „Бойківщина“ в Самборі.

ЯН ФАЛЬКОВСКІ (ЛЬВІВ).

Село Волосате, ліського повіту.[1]

Начерк матеріяльної культури.

Зміст: 1) Ловецтво й риболовство. 2) годівля звірят. 3) управа ріллі. 4) пожива. 5) одіж. 6) будівництво. 7) знаряди. 8) лучба. 9) похорон.

Ще вчасі першого побуту на Бойківщині чув я часто про село Волосате, що має мати багато ціх з обсягу матеріяльної культури, що відрізняють його мешканців від сусіднього населення. Але брак часу не дозволив мені поїхати

[1]) Рисунки й світлини виконав автор.

туди в попередніх роках. Щойно в останньому році, заохочений головою Товариства „Бойківщина“ п. дром Кобільником, їду до Волосатого (з початком жовтня 1934. р.) разом з о. Юрієм Кмітом, дослідником бойківського говору. Дорогу до Волосатого вибираємо дальшу, але зате добре мені знану; зі залізничої стації Устрики Долішні, до Михнівця в турчанському повіті. В Михнівці, що вже від довшого часу був вихідньою точкою в моїх етнографічних дослідах над західньою Бойківщиною, приймають нас гостинно о. парох Григорій Канда з дружиною. Тут зміняємо коні й їдемо до Волосатого. Дорога веде через Літовища та Смільник; по переїзді броду Сяну, лишаємо на боці село Протісне та вїздимо в село Ступосяни, що з присілком Бережки тагнеться на кілька кілометрів. Вїжджаючи в село Ступосяни минаємо дуже цікаву, муровану, круглу капличку, (пор. „Na pograniczu“ світл. 24а). [2]) Рівночасно від сторони Сяну змінається краєвид, а саме в шпилькових лісах бачимо з кожним черговим кілометром щораз більше буків так, що заки ми доїхали до Бережків окружають нас вже виключно букові ліси. При виїзді з Бережків оглядаємо на склоні гори випалювання корчунку, щоби зробити з нього управне поле. В Устриках Горішних задержуємося й робимо світлину дзвінниці, злученої з трупарнею (пор. „Na pograniczu“ світл. 23б), в середині якої сільський артист намалював вапном на стіні горішню часть людського кістяка. Ще кілька кілометрів і ми вже у Волосатім, гостимо у тамошнього пароха о. Василя Трицецького.

Волосате (декотрі старші говорять ще В о л о с а т и й) тягнеться з півночі на полудневий схід самою границею, понад потоком Волосатий. На місці щойно переконуємося, що дорога, якою ми приїхали до Волосатого, є одинока, що лучить село зі „світом“. Є вона природною дорогою, бо провадить понад коритом потока Волосатий аж до Сяну, до якого впадає потік за селом Протісною. Тією дорогою удаються меш-

---

[2]) В праці під наголовком „Na pograniczu łemkowsko-bojkowskiem“ (Prace Etnograficzne Nr. 2, Lwów 1935), написаній разом з Дром Василем Пашницьким, опублікував я кілька нотаток з Волосатого й околиці, як також долучив там кілька світлин з того села. Зазначую там, що матеріяли з Волосатого появляться осібною працею й будуть творити до деякої міри доповнення в ділянці матеріяльної культури „Na pograniczu łemkowsko—bojkowskiem“. Тому від часу до часу буду поликуватися на цю працю, яку скорочено буду називати „Na pograniczu“.

канці до Літовища, найблищого „міста", місця торгів і осідку поштового уряду, що віддалене від Волосатого 32 км. Перед 1914. роком мешканці Волосатого купували потрібні їм речі як харчі, одежу (сукно на гуні) на сьогоднішньому, чехословацькому боці.

Волосате розкинене по обох боках дороги, а поодинокі части села мають осібні назви, а саме (зачинаючи від північного кінця):

Н и́ ж н и й к о н е ц.

З а г у́ т и н а.

М и л н и к и́ (давно мабуть був там млин).

З в і р (кілька хат в долині з боку від дороги).

Г о р б (на котрім стоїть приходство й декілька хат).

С і к а ч и й с т в о (від приходства до хати теперішнього війта).

П р а д і д и́ (три хати перед кінцем села).

В и ж н и й к о н е́ ц.

По приїзді заходимо до війта Ленчука оглянути сховані документи, видані ще польськими королями. Опісля перепроваджуємо досліди.

1. Л о в е ц т в о й р и б о л о в с т в о. Що до ловецтва то воно як у багатьох інших селах, відбувається потайки. Короткий побут не дозволив мені занятися цим питанням, що вимагає великого довіря в інформатора. Риболовство в Волосатім не існує. Крім малих потічків перепливає селом потік Волосатий, в якому хлопці ловлять часом руками рибки.

2. Г о д і в л я з в і р я т. Ще недавно славне було Волосате годівлею великих, сивих, круторогих волів. Пересічний господар продавав пару таких випасених волів, а одержаними грішми покривав свої видатки. Тепер закинули вже цю расу худоби, а перейшли на дрібнішу, за яку при теперішніх некорисних обставинах дістають низьку ціну. В останніх роках набирає значіння годівля овець, до чого повернемо при обговорюванні одежі. Худобу випасають на полонинах (п о л о н и́ н и). Пастухи не будують там колиб — перебувають на полонині один, або два тижні.

3. У п р а в а р і л л і. Ще й сьогодні можна бачити, н. пр. в Бережках, як корчують ліси й приготовляють їх на управне поле. Господарку ведуть у цей спосіб, що одного року н. пр. сіють овес, а на другий лишають перелогом. Кар-

топлі (г а р б у д з и) садять і два роки по собі на цім самім місці, а в третьому, або й другому сіють жито. Багатші, що мають більше землі, можуть собі дозволити на щорічну зміну, й тоді мають жито далеко краще. Сіють овес, трохи ячменю й жита на святочне печиво. Озимину не сіють. До сійби уживають зерна зі снопів, які кладуть в хаті й під скатерть в Навечеря Різдва Христового й другий Свят вечір. Крім цього картопля й капуста є їх головною поживою.

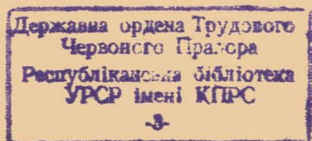
Ріллю гноять звірячим навозом; нив понад берегами потока не гноять, бо як води на весну зберуть, береги покриваються намулом, що має таку вартість, як звірячі погної. Звичайно сіють там овес.

До управи землі уживають плуга й борони.

На табл. I/1 бачимо плуг, якого загально уживають у Волосатім. Складові частини: a) ч е п і г и, b) г р я д і л ь, c) п о л и ц е, d) леміш, називають п и с о к (!), e) плоз (с т р и л а), f) с т о в б и, g) крій (п е р е д н е з а л і з о). Скріплення леміша (п и с к а) під сподом має назву р а к. Гряділь лежить на плужних колесах (т е л і ш к и), получених із гряділем залізною обручкою, h) о ж о в, зачіпленою на i) своріню (к у р и ц), прикріпленім до осей коліс (в і с ь ц я п л у ж а н а) ланцюжком. До оси коліс є все прикріплена j) п л у ж а н а д о щ и ч к а, получена при помочі k) ч о к о т о в а з l) ч е т в е р н е ю (ч е т в е р н я). На четверні уміщений є ł) к л ю ч и к, під який закладається ярмо.

У Волосатім уживають бельцевих борін. Борона складається з 6 до 10 бельців (б и л а), в які вбивається зуби. Ті бельці є получені двома поперечками (д о щ е ч к и). З переду борони є третя поперечка п о б і г а ч к а, на яку закладається залізне вогниво з ланцюгом (з а б о р о н я н и к), а до ланца причіпляють о р ч и к, або ч е к о т о в.

Збіжжя жнуть виключно зубковатим серпом, (тбл. I/2), а траву косять косою (тбл. I/3). Коса складається з a) кіся, до якого прикріплене є вістря b) о б р у ч к о ю, скріпленою клином c) п а с к л и н ь. Вістря називають також коса, а поодинокі частини звуться: хребет d) п р у т, вістря e) п о л о т н о. Місце зігнення вістря називається: п я т к а, а чіпок, що входить в заглублення рукояти f) п у п е ц ь. На рукояті коси є уміщена ручка. Коси острять каменем, к о с я н и к о м, який носять в к у ш ц і (тбл. I/4.) Коси клепають молотком

(тбл. I/6) на залізній б а б ц і (тбл. I/5), а вигладжують залізним прутом, в и т и р а ч (тбл. I/7) около 15 цм. довгим о промірі ок. 8 мм.

Л у к и́ на сіно (називаються, як в інших лемківських селах. Слово це правдоподібно словацького походження) косять від першої половини липня до кінця серпня, а складають на полі в о с т р о в к и́ (тбл. I/8). В середині островка є паль островчина; на землю кладуть ріщя, щоби не підмакало. По першому снігу звозять сіно санками до дому та складають його на гориці над стайнею, або також в островки.

Збіжжя молотять ціпом, що складається (тбл. I/9) a) з ц і п и в н я н к и (з ліскового дерева) й b) б и л е н я. На держаку є буковий каблучок c) о́ б г а н к а на биленю d) к а п и ц я. Ремінна e) у в я з к а, або шнурок, лучить каблучок з капицею.

4. П о ж и в а. Огонь видобувають кресалом, о г н и в ц я (тбл. I/10, але уживають також сірників і бензинових запальничок. При обрядах добувають тертям живий вогонь н. пр. при впровадженні до нового дому розпалюють вогонь до одвірків, так як то представлене тбл. I/11. До поперечки b) прикріплені два шнурки, за які скоренько потягається по черзі противні сторони. Знаряд цей є на стільки цікавий, що звичайно патик a) окручують довкруги своєї оси. Добування огня цим способом триває до двох годин. Якщо не можна вогню добути, то це є злою ворожбою для мешканців новозбудованої хати. Патик a) є з букового дерева.

Головною поживою є збіжжя, головно овес, на святочні печива жито, та в малій скількості ячмінь, який переважно купують. Овес і жито мелють на жорнах, а ячмінь товчуть у ступі на п е н ц а к и. На тбл. I/12 бачимо a) т о л ч к у й b) то́лок. Така ступа служить також до товчення насіння льону на олій. Збіжжя мелють на ж о р н а х. Жорна тбл. I/13 складаються зі a) стелиць, до яких вправлені 4 ноги, з двох каменів с п о д о к і верхняк. В колоді a) є заглублення на зерно b) у п а л а ч к а й c) отвір, яким висипується мука м у ч н и́ ц я. Отвір у горішньому камені називається d) д у ч а я. В „дучаї“ є деревляна або залізна поперечка e) п о р п л и ц я, на якій осаджене f) в е р е т і н ц е. Веретено спирається на поперечці, полученій з ручкою g), яка є підперта підставкою h). Коли пересуваємо н. пр. підставку i) вперід,

то опускається в долину веретено, а тим самим і осаджений на ньому камінь, чим реґулюється віддалення каменів. Щоби надати горішньому каменеві оборотового руху уживається патика i) ж о р н я н к а, осядженого в рамі j) к р о с е н ц я.

Крім збіжжя найважнішим споживчим продуктом є картопля (г а р б у д з и) й капуста, іншу городовину садять в малій скількості. На передновинку їдять різні ростини, як лободу, яку приправляють на спосіб шпінаку, розварену на папку листя гірчиці, гриби (гли́ви), що ростуть на буках і т. п. До варення поживи служать г о́ р ц і, що продають (взимі розвозять го́нчарі) зі Старої Соли.

5. О д і ж. Мешканці Волосатого різняться головно своєю одіжжю від сусідного населення. Стрій їх є не тільки іншого крою, але теж зі зовсім іншого матеріялу, так під оглядом краски, як і вигляду. Жіночий стрій складається з таких частей; о п л і ч а́ - короткої сорочки під шиєю, зморщеною з розтяттям (пазухою) не напереді, тільки від шиї в напрямі пахи; ф а р т у х а, збираної спідниці з тонкого полотна. З переду в спідницю є вставлений грубший кусник полотна, який прикриває фартушок (частину збираної спідниці можна бачити на світл. 6 с. „Na pograniczu“)

У Волосатому носять купні фартушки чорної краски, або з готовим взірцем у долині. („Na pograniczu“, світл. 1.), або знову купують матеріял і нашивають на долі фартушка стрічки, або мережива (подібно як у лемків, пор. „Na pograniczu“, світл. 3, 10, 25). На ногах носять так жінки, як і чоловіки в свята і в зимі обуву з халявами ч о́ б о т и. Звичайно носять шкуряні х о д а к и. Дірки в ходаках зовуться о с т р о к и́, ремінці до стягання волоки́, а шнурки, якими обвязують по штанах, о б у́ в а н ц і. На сорочку вкладають м а д з я р с к и й с и р а к (кажуть теж с і р а к як лемки) з сіро - синього сукна, обшитий синьою обшивкою (світл. 1), а запинаний на металеві ґудзики. Волосся сплітають в коси о п л е́ т е н е (пор. „Na pograniczu“ світл. 6 с.) в п л е́ т и н и є це пасма вовни червоної й синьої, або червоної й зеленої краски, закінчені кутасами. Опле́тини вплітають в коси. На голову вкладають х о р с к и й ч и п е́ ц ь (пор. „Na pograniczu“ світл. 6 с.). Хорский чипець (табл. II. 1) складається з а) ціпка і b) п а р т и ц я. Чіпка є це чорне обшиття на

краю чипця, а над ним є вишивана партиця, продовжена зі заду до стану. Поверхня чипця є з білого полотна, зі заду поморщеною. Коси разом з оплетинами й партицею є в стані перепоясані пояском (пасика або попружка) червоним, закінченим кільканадцятьма червоними кутасиками, к е т а й ц і. На чипець убирають хустки. Вчасі нашого побуту „модні“ були червоні куповані хустки з чорним взором (рослинним).

Чоловіки носять сорочки (м о д р я н к а) довші, які сягають до клубів, випущені на верх. Сорочки є з переду й на ковнірі—обшивці вишивані (табл. II/2) в красках; червоній, синій, зеленій і жовтій. Вліті носять полотняні штани ґ а т і, а взимі х о л о ш н і з білої вовни. На ногах ходаки, або обува, як вище описано.

Чоловічий с и р а к є рівнож зі сіро - синього сукна, зі синьою обшивкою, запинаний на металеві ґудзики, а різниться від жіночого тільки тим, що має стоячий синій ковнір високий біля 3 цм. На голові носять сукняні капелюхи (к а л а п) опоясані ясно - синьою стяжкою (світл. 2) або теж, тепер досить рідко, подібної форми шкуряні капелюхи (к л е б а́ н к а). Старші звивають волосся деколи з боку лиця в ґ о́ м б и (ґ о́ м б е ц і рід пейсів). Взимі носять гуні. Г у н я зі синього сукна є це, як видно на світл. 2. властиво закарпатська чуга, на яку теж перед тим (перед 1914. роком) куповано сукна на сьогоднішній чехословацькій території в в а́ р о ж у (місті). Гуня не має ковніра, а звязується її під шиєю на 2 червоні шнурки, закінчені кутасиками. Від часу повстання границі, сукно на гуні й сираки почали виправляти самі. Це сукно різниться тільки тим, що не є таке волохате, як закарпатське. В кожному разі вказує це на дуже великий консерватизм. Селянин (ґазда) представлений на світл. 2. є убраний саме в таку гуню власної, домашньої роботи. Дуже довгі рукави є зашиті, та служать за кишені.

Короткий час не дозволив мені зібрати докладніших матеріялів до обрібки волокон і вовни. Подаю тільки мядницю (т е р н и ц я), пряслицю (к у д и л я) і в е р е т е́ н о. Терниця (табл. II|3) має чотири ноги й два м е́ ч и к и (м е́ ч и к). Кудиля табл. (II/4) є з ліщинового дерева, звичайно біла 1 м. довжини. По середині має вона два, а на кінці три з у б ц і. Служать вони до легшого прикріплення прядива, або вовни.

Веретено (табл. II/5.) є біля 30 цм. довжини. Уміщене на ньому колісцятко зоветься ґ а р і ч к а.

6. Б у д і в н и ц т в о. Хати в Волосатім є будовані з дерева й криті соломою. Всі нутра хати містяться під одним дахом. Переважають хати о трьох нутрах: кімнати, боїща — сіней (тік) і стайні. Тільки хати заможніших селян мають окреме б ó ш ч е. Хати в Волосатім називаються х а л у п и й тільки кімнати звуться х и ж і. У всіх селах, що окружають Волосате, так кімнати, як і цілі хати називаються х и ж а.

На табл. II/6. представлений є скелет будованої хати. Поодинокі її частини зовуться;

a) с п і д п о д о в ж н и й (підвалина)

b) с п і д п і в п е р е ч н и й

c) с ý м ц і, бальки стіни

d) в у г а с, в у г л а

e) о ч а п найвищий бальок подовжної стіни. Назва походить звідси, що очап є „зачапленой так, що всьо тримат“. Очапом називається теж найвищий бальок коротшої стіни в кімнаті від сіней

f) с т о л б с т а й н я н и й (подібно теж с т о л б с і н я н и й і т. д.)

g) у д в і р я с т а й н я н и (подібно теж у д в і р я с і н н і, х и ж н і і т. д.)

h) в а р ц а б и (чотири менші стовпи, до яких від нутра є прибиті завіси вікон), знаходяться звичайно в старших хатах, в новіших зате ф у т р и н а з дощок.

На найвищім бальку поздовжної стіни, очапі є поміщені ґ р á ґ а р и. В кімнаті є їх 1 до 3, в стайні 3 до 5. Бідний селянин має звичайно 1 ґраґар в кімнаті і 3 в стайні, с і л ь н и й ґ а з д а 3 в кімнаті і 5 в стайні, щоби могли удержати тягар нагромаджених припасів. На ґраґарах є уложені дошки п о в á л и. По обох сторонах кімнати уміщують г р я д и (2 до 4, кілько хто хоче), на котрих сушать лен, дерево до палення й свічення (липове). Долівка в хаті (теж нутро хати) зоветься „серед хижи“.

На конструкцію даху складаються:

i) п л á т о в.

j) з в я з о к, що спочиває на платові й в нім затятий на вугли. На платові звязок опираються кровки, які мають

в них гнізда.

k) кро́ля.

l) щитниві (щитниця), дві крокві коротшої стіни.

ł) паришкі (паришка), дві наріжні крокві (на кожнім розі по дві).

m) лати півперечні.

n) кривулькі (кривулька) лучать паришки, щоби ґрани даху були гарно заокруглені.

o) бантина, об яку опираються щитниці й паришки.

Стріха (пошол) складається з кичок китиця, скручених сніпків соломи. Бідніші дають тільки два рази китиці, а решта даху покривають нескрученими сніпками плескачкй. Китиці й плескачки привязують до лат поверeслом. Найвищий ряд сніпків є прикріплений кізлинями.

Долівка в кімнаті є переважно з убитої землі, в стайні зате завжди є з дерева. Дошки долівки є уложені на ліґарах табл. II/7a). Дошки (табл. 7b) одн. мостина, множ. мостиня, уложені на ліґарах є похилені до середини, де притикають до середнього балька, нахиленого до переду. Ціллю цього є це, щоби вся нечистота спливала до переду. Середній бальок (табл. II, 7c.) називається жолобниця.

Коротші стіни зовуться сьціна найнижна і сьціна найнижна. Сьціна найнижна є це стіна коротша, звернена в напрямі бігу води в потоці.

З хатою конструкційно є звязана піч (табл. II/8). Поодинокі її частини зовуться: a) ватра b) піднебя, передна часть склепіння, c) челюсти, d) припічок, e) запічок, f) плита камяна g) припічини, вистаючі кінці бальків, на яких спираються лавки, що окружають піч, h) пец зверхи. Представлена піч є курна, дим виходить отвором в стелі. Крім цього є в стіні крім печі: i) димнік, витятий кусник балька стіни, що обертається на сворінi. Піч будують (говорять „бити пец“) з глини на дерев'яній підставі.

При печенні хліба в печі уживають деревляної кучерги (табл. II/9a) й лопати (табл. II/9b). Часть хат є білених, а більша частина є небілених. Хати, як і поля є огороджені по більшій части віблицею, або верниням. Сама форма в обох випадках є ідентична (табл. II/10), оскільки півперечні дрючки є нелупаними круглякaми, то огорожа називається віблицею, а якщо півперечки є лупані з грубших кусників, то верниня.

Заки я удався до Волосатого звертали мені увагу, що тамошні хати мають специяльно високі дахи. Ствердив я, що це полягає на тому, що хати є переважно дещо вужчі, а через це дах видається вищий, як рівнож з цього приводу, що хати в сусідних місцовостях мають вершок даху, критий одним або двома рядами ґонтів (пор. „Na pograniczu“ світл. 18 a, b). Зате хати у Волосатім мають цілий дах критий стріхою, а сам вершок даху є підвищений через верству сніпків, прикріплених кізлинями.

Відношення висоти даху з вершком критим ґонтами (табл. II/11a) до даху з вершком критим соломою (табл. II/11b) представлений є на табл. II/11.

До кожного господарства належить пивниця. У Волосасіа є їх три роди:

a) с к л е п, пивниця мурована з каміння, крита дахом зі соломи, частинно вистає понад позем землі (пор. „Na pograniczu“ світл. 21 b).

b) Я м а, цілком вкопана в землю, прикрита кіпчиком землі, опертим на бальках (пор. „Na pograniczu“ світл. 21a).

c) О к о п е ц ь, надземна скритка в формі стіжка, що повстає з уложених доосередно скипок дерева, біля 3 м довжини, обложений убитою глиною (табл. III/1).

7. З н а р я д и. Кімната в хаті є надзвичайно убога в знаряди. Найбільше місця в кімнаті забирае піч. Біля поздовжної стіни під вікнами стоїть лава, а біля неї с т і л. На свята прикривають стіл обрусом (п о р т о́ к). На стіні біля дверей м и с ь н і к на начиння. Біля задної стіни напроти печі п о с т і л (табл. III.2), a) п р и ч о́ л о к, b) п о б є р н и ц і. На ліжку сплять переважно в одежі, в якій ходять через цілий день і дуже часто на голих дошках без горстки соломи.

Уладження в хаті доповняє невідлучна піввальцева к о л и́ с к а з дощок (табл. III.3).

До перехования одежі, а також нпр. до інших робіт, як нпр. ношення води уживаний є ц е б е р д в у у ш н и й (табл. III/4)

Начиння деревляні, господарські знаряди, вози, сани роблять самі, кожний для себе. При обрібці менших кусників дерева притримують їх в столику бондарсько столярськім (с т о л е ц ь о б і р у ч н и й, пор. „Na pograniczu“ табл. III/2a).

8. Л у ч б а. До запрягу вживають коней, але частіше волів. При кінному запрягу вживають д и ш л я, який при воловому, так у возі, як і в санях, має цілком інший вигляд і називається в і є. Декотрі господарі мають лише воли. До волового запрягу вживають я р м а (тбл. III. 5), яке складається з таких частей: а) п о в е́ р ш н и к, b) п і д г о́ р н и ц я, с) з а́ н і з к а, d) б е р ц е, й е) с в о р е н ь. Ярмо прикріплене до вія к л ю ч и к о м (при плузі), або н а щ и к о м (при возі й санях).

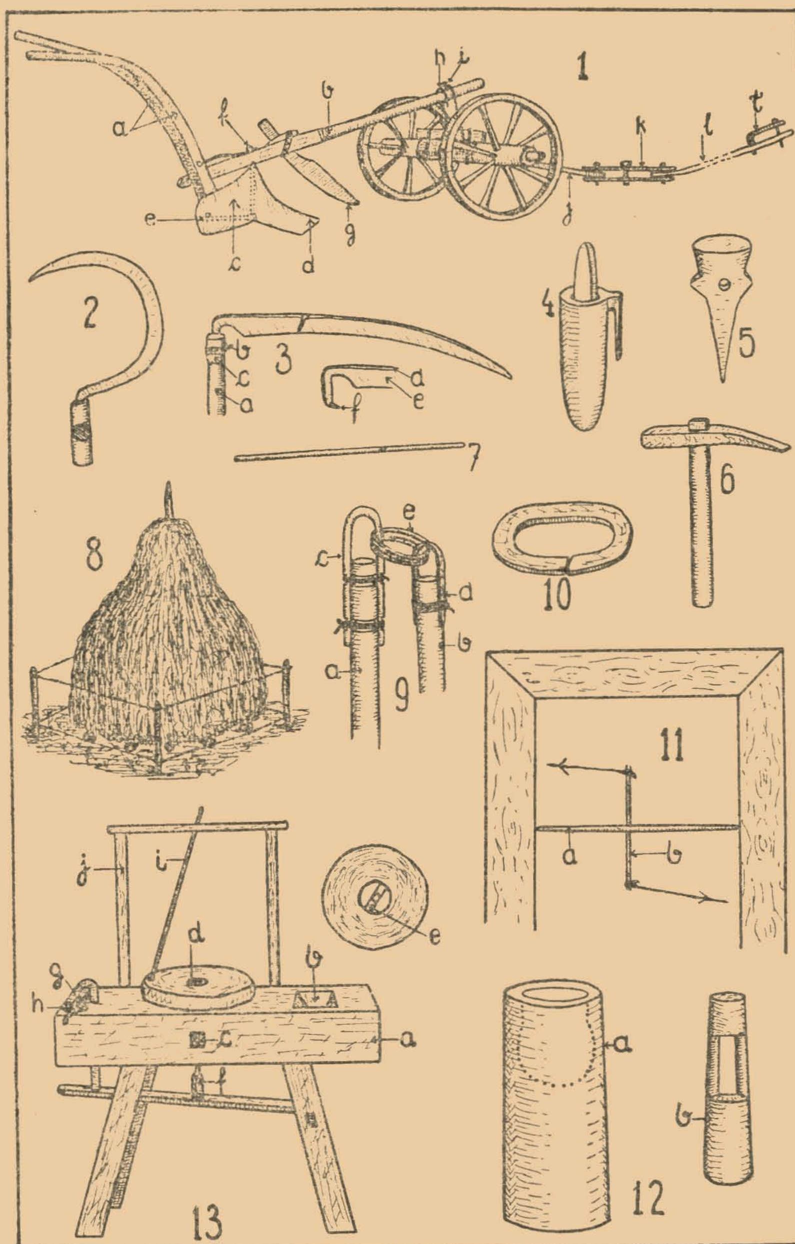
Сани (тбл. III.6) складаються: з полозів а) с а н к а, яких задний кінець називається b) п я т а, а вигнений перід с) к о р с а. В полозах сторчать чотири d) ш т р а м и (ш т р а м), на них є дві поперечки е) н а с а д и (н а с а д). Кінці штрамів, що вистають понад насаду, називаються ш п і н и (ш п і н). До тягнення служать f) в і й ц і, які є получені зі санками і) в е р е т е н о м. Роздвоєний кінець війці називається g) в и л и ч к а (від вил), в яку вправлена h) р о з п и н к а. На кінці вія є j) н а щ и к а, яку прикріплює с в о р і н ь. В ній одна або три дірки, крізь які перетикається другий сворінь, що придержує ярмо.

Тбл. III.7 представляє віз, яким возять сіно, овес і т. д. (д р а б н и й в і з). Віз складається: а) з д р а б н о г о п е р е д у, колеса осаджені на деревляній оси (в і с ь). До передньої оси прикріплені війці, так як при санях, лиш без розпинки. Над війцями в передньому й задньому візку є b) н а с а д, якого в передньому візку не видно, бо над ним є уміщений с) обертинь. Д р а б н а з в о р а лучить передні колеса зі задніми, звора та зі заду є получена при помочі е) о г н и в ц я. Люшні називаються л е в ч а. Закінчення вій є таке, як при санях. До описаного воза запрягають лише воли.

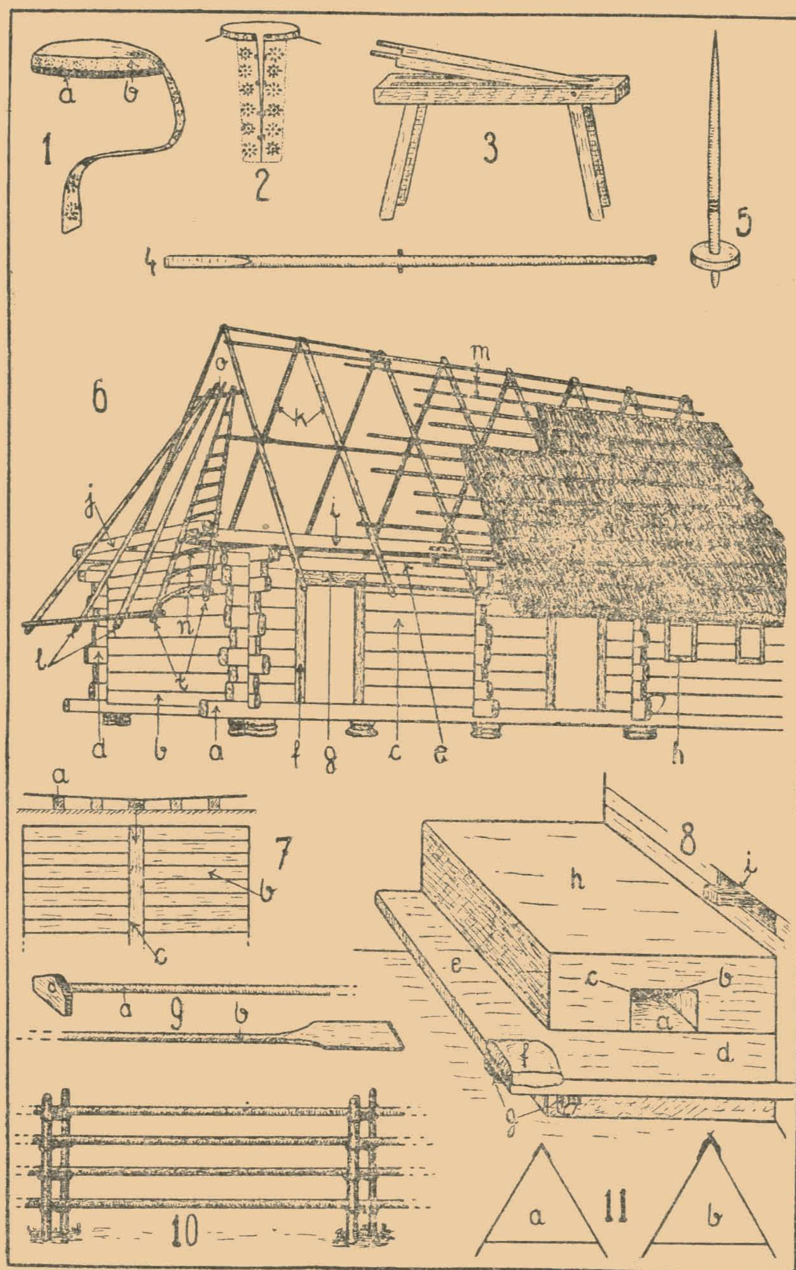
До переношення н. пр. „гарбудзів“ уживають полотняної с а к в и (с а́ к в а).

9. П о х о р о н. Тут заховався звичай везти тіло небіщика волами на санках. В інших місцевостях, де заховався ще цей звичай, воли заступають кіньми (н. пр. в околицях Сколя). Вчасі нашого побуту у Волосатім я зробив світлину похорону дитини. Світл. 3 представляє жалібний похід на цвинтар. Давніми часами діставав священик ті воли, що везли помершого на цвинтар, тепер вже цього немає. До везення небіщика вживають звичайно саней, табл. III/6.

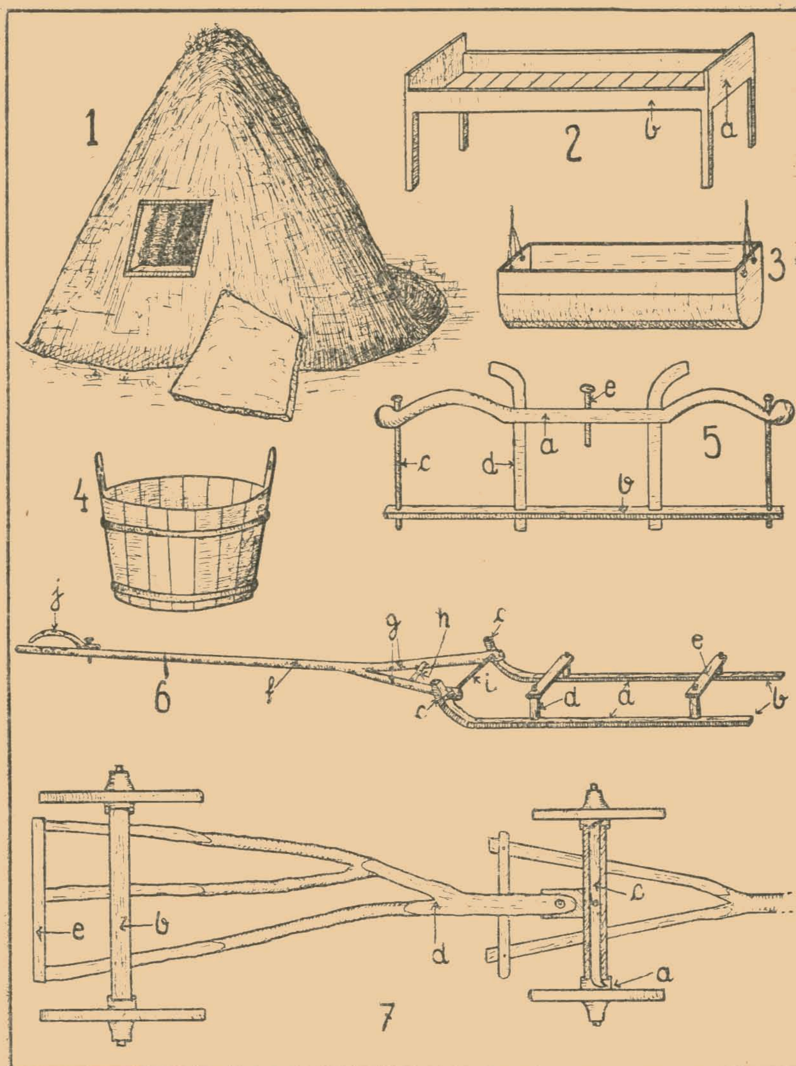
* * *

1
a
b
c
d
e
f
g
h
i
j
k
l
t
2
3
a
b
c
d
e
f
4
5
6
7
8
9
a
b
c
d
e
10
11
a
b
12
a
b
13
a
b
c
d
e
f
g
h
i
j

ТАБЛИЦЯ І.

ТАБЛИЦЯ II.

ТАБЛИЦЯ III.

З цього короткого опису матеріяльної культури мешканців Волосатого бачимо, що село це є дуже цікаве для етнографа. Бо коли з одної сторони заховалася там майже ненарушена своєрідна (питома) народня культура, то з другої це село є місцем, де перехрещуються різні впливи. Має воно деякі риси Закарпаття (стрій), деякі риси бойків, лемків (багато старших говорить „лем"). Волосате є найдальшою місцевістю, що має лемківські впливи, пор. „Na pograniczu" mapa str. 11 i § 5 granica łemkowsko-bojkowska.

Добре було би поробити досліди й у сусідних селах, в північно-східньому, а головно східньому напрямі. Вони виявили би багато культурних елементів, характеристичних для Волосатого, а щойно тоді можна би дійти до дальших висновків.

Львів, березень 1935. р.

Др. ІВАН МАКСИМЧУК.

Домашня й кухонна посудина в Старім Самборі.

В пошукуванні за старою глиняною посудиною, сьогодні вже сливе ніде невживаною, вдалося мені роздобути кілька її родів по міщанських хатах в Ст. Самборі. Посудина ця давнішими літами (перед около 50—60 роками) була в загальному вжитку, її продукували ганчарі - кустарі в Старій Ропі, селі, віддаленім около 6 км. на північ від Ст. Самбора, а частинно привозили її старосамбірські міщани зі Судової Вишні, Глинська біля Жовкви, або з Потелича коло Рави руської. Ще сьогодні живуть міщани, старті вже віком люди, що пускалися в далекі мандрівки до щойно згаданих відомих собі центрів ганчарського промислу з тою метою, щоби заосмотрити не тільки своє родинне містечко в потрібну кухонну й домашню посудину, але й заосмотрити нею далекі гірські села старосамбірського та турчанського повіту. Доставою, чи пак торговлею глиняним посудом, займалися головно старосамбірські міщани, що мешкали на передмісті Посада долішня. Свою далеку дорогу за посудою до Глинська відбували вони шляхом на Самбір, Рудки, Городок, звідтам через

Крехів до Глинська. Впорожні їхали одну добу, а вертали фірами навантаженими товаром 4 доби. Привезений товар міняли по гірських селах за овес, льон, яйця й інші продукти сільського господарства.

З посеред перехованих в музею „Бойківщина“ в Самборі найбільше цікаві є ось які зразки домашньої посудини:

1) Куршіль (pluralis куршілі), це великий глиняний збанок (глечик), назовні поливаний, високий на 34 цм., а широкий на 45 цм. круглої форми, плоский зі шийкою, до якої є притверджене заокруглене вушко, стоїть на 4 маленьких ніжках, сьогодні вже цілком невживаний в Ст. Самборі й околиці. Один примірник такої форми куршіля знайшов випадково п. Лавро Кемпе зі Старого Самбора в Стрільбичах дол. і зберіг його від загибелі, передавши його до музею. Найменші куршілі були 2-літрові, але були теж і більші 4 а навіть і 5-літрові. Вживано їх в цей спосіб, що на весіллях, або на інших родинних торжествах і обходах подавано в них гріту горілку. Саму горілку гріли у великих глиняних горшках, а опісля зливали до куршіля, щоби довше була тепла, щоби не „вйчухла“ (не звітріла). Були теж і такі куршілі, що мали в шийку вкручені малі ситка, через які цідили горілку, щоби була чиста. Фактом є, що куршілі вище описаної форми й вигляду не виробляли ганчарі в Старій Ропі, бо там глина червона, нетривала, а привозили їх з Глинська, або Потелича, де глина біла та надається до виробу й випалювання дуже тривалої посудини.

Взагалі староропська посудина пригожа виключно тільки до зливання молока, а не до варення, бо „глина є рідка і зїдає страву“. До варення страв уживано тільки глинську, або потелицьку посудину, бо її можна класти на вогонь. Куршілі були оплетені, або неоплетені, перші були триваліші й безпечніші, як другі.

Слід ще згадали про спосіб приправи горілки, якою частовано гостей на весіллях і при інших святочних нагодах. В глиняній мисці розтиралося кілька головок часнику, опісля додавано трохи цукру, й цю масу присмажувано на кухні. Коли часни́к трохи присмаживсь (пожовк), додавано до нього 1 лижку смальцю, а опісля вливано потрібну скількість спірту, який мусів перекипіти з часником. Потім „начерали“ горілку дерев'яною ложкою до келишків, або до куршіля й таку га-

рячу пили. Так приправлена горілка була—як кажуть в Ст. Самборі—„перший лік на кашель“.

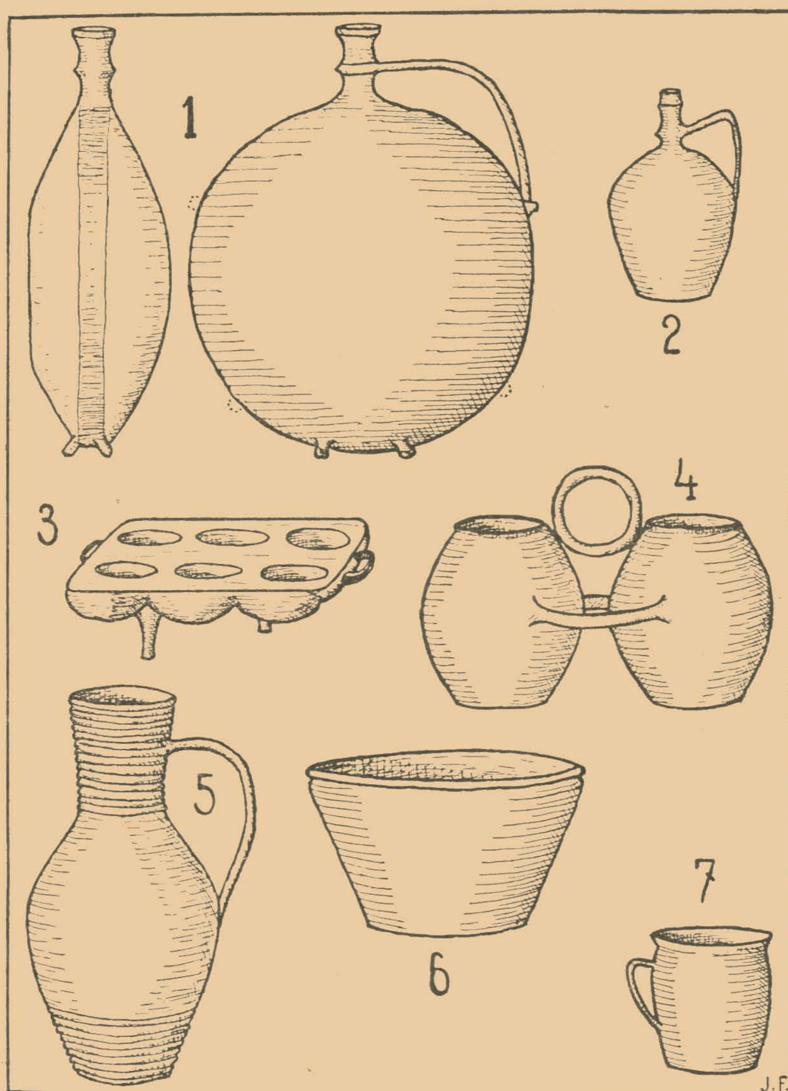
2) М а л и й к у р ш і л ь а б о к о р ш е́ л и к. Це різної величини глиняні баньки, зверху поливані, округлі, без ніжок, з досить довгою шийкою, до якої є прикріплене заокруглене вушко. Коршеликів вживано до переховування горілки, льняного олію й нафти. Виробляли ці коршелики староропські ганчарі. Переховананий в нашому музеї більший коршелик купила старосамбірська міщанка Евфрозина Зачко, вдова по пок. Теодорі в Старій Ропі, перед около 50 роками. Менший був власністю Каськи Корпак, яка купила його перед около 40 роками від ганчара зі Старої Ропи.

Від чого походить назва куршіль і коршелик, ніхто не міг мені вияснити.

3) П а м п у́ ш н и ц і, це глиняні форми, ринки до смаження пампухів, різної величини й форми, а саме трикутні (на 6 штук), круглі (на 7 штук) й простокутні (на 6 штук). Всі роди пампушниць мають по 3 досить довгі ніжки, гостро закінчені і по 2 малі вушка, зі споду неполивані, зате заглиблення на пампухи поливані. Виробляли їх, а ще й тепер виробляють ганчарі зі Старої Ропи. Вживано пампушниці в цей спосіб, що під спід підкладалося розярене вугілля, а пампушки жарилися в заглибленнях (долках) в смальці або льнянім олію. Переховані в нашому музею пампушниці походять: одна (округла) від Евфрозини Зачко, вдови по пок. Теодозію зі Ст. Самбора, що купила її перед около 40 роками в Старій Ропі, а 2 дальші (трикутна й простокутна) від старенького старосамбірського міщанина Миколи Кархута (89 років життя), який перед около 50 роками закупив їх також в Старій Ропі.

4) Д в і й н е́ т а (дзвиня́та, дзвине́та, дзвіне́та або зро́слєта), це двоє „го́рций“ вкупі, получені по боках двома глиняними штабками, а вгорі досить великим округлим ушком, зверху поливані, називають їх теж популярно „близня́тами“. Призначені вони до ношення готової вже теплої страви робітникам чи челяді, що в літі працює в полі. Горшки ці, це імпортований з Глинська до Старого Самбора товар, якого вживається ще тепер досить часто.

5) В е л и к и й з б а н о к н а п и в о, імпортований головно від ганчарів в Судовій Вишні, свідчить про це, що

Домашня й кухонна посудина в Старім Самборі.

1. Куршіль. 2. Малий куршіль. 3. Пампушниця. 4. Двійнéта. 5. Великий збанок на пиво. 6, Макортéт. 7. Лохáня.

давнішими літами мусіло добре поводитися міщанству в Ст. Самборі. В таких збанках зверху й всередині političних і прикрашених примітивним орнаментом приношено пиво на весільні й інші святочні обходи.

6) М а к о р т é т (plur. макортéти), це макітри вживані до тертя маку, вироблюють їх ганчарі в Старій Ропі, де називають їх „дивни́цями“.

7) Л о х á н я (лохáні лохáнє, лоханки́), це горнята горою широкі, глиняні, назовні й у середині поливані, в яких ставиться молоко на квасне і в них добре й вигідно було сметану з кислого молока зібрати. Виробом цих горнят займаються старопопські ганчарі, що продукують теж різного роду „дітинські забавки“, як корови, жовнярів, їздців і інші тзв. „пікала“.

Подав автор на основі оповідань і інформацій зібраних від Миколи Кархута, Евфрозини Зачко, вдови по пок. Теодорі, Івана Левицького с. Ілька (72 р.), Івана й Марії Пинянських та Івана Ростоцького, всіх зі Ст. Самбора.

РОМАН ЛУКАНЬ, ЧСВВ.

Бойківські прізвища й назви.

На мою попередню збірку бойківських прізвищ і назов (див. „Літопис Бойківщини“. IV. 1934. 12—20) появилися між ін. такі рецензії: 1) Мгр. Ярослав Рудницький: „Літопис Бойківщини“ („Новий Час“. XII. Львів 1934. ч. 273, ст. 4); 2) Іван Огієнко: Новини з української мови („Рідна мова“ III. Варшава 1935. 84) і 3) [Т. Коструба]: Наші музеї („Хліборобський Шлях“. IV. Львів 1935. ч. 4, ст. 6). — Перший, назвавши мою збірку „цінним реєстром“ бойківських прізвищ і „чи не першою того роду річчю в українській ономастиці“, писав: „Вражає тільки брак упорядкування матеріялу; воно навіть чисто—механічно зроблене (зн. без огляду на якісь граматично—структуральні риси тих назов) було-б унесло до статті прозорість та мінімальну систематизацію матеріялу“ (див. „Новий Час“. XII. Ч. 273). Я зібрав був згад. прізвища по азбуці. Та, коли моя попередна збірка непрозора, подаю в цій збірці прізвища по віках. — Другий рецензент подав прізвища, що їх нема в моїй збірці, напр. Бойченко та ін.,

покликуючися на „Рідну Мову“. II. 1934. 338. Зазначую, що цю свою збірку я покінчив писати, як це я подав при кінці своєї статті, 28. серпня 1933. р. і до цієї збірки не ввійшли прізвища з пізнішої моєї збірки. Роблю це тепер, у цій збірці (другій) прізвищ із XIII—XIX. в. Прізвищ Бойченко я найшов кілька. Тут подаю два, одно з XVII-го в., одно з XIX. в. (Бойченко Петро, Шевченків свояк). Інші прізвища подам у наступній (третій) збірці, що мати буде коло 300 прізвищ із XX-го в. (Бойків, Бойкевич, Бойко, Бойкович, Бойченко, Бойченюк, Бойчик, Бойчин, Бойчук, Бойцун і ін.

I. Прізвища.

Вік XIII. Фридрих II. Бойкий, останній австрійський герцоґ із роду Бабенберґів (†1246). Див. Б. Барвінський. Зїзд галицкого князя Данила з угорским королем Белею IV. в Прешбурзі 1250. р. „Руслан“. V. Львів 1901. Ч. 232, ст. 2.

Вік XVI. Бойкало Иванъ, член львівської Ставропигії, згад. 1586—1590 р. (Архивъ Юго—Зап. Россіи. X. Кіевъ 1904. 58); Бойкало Павелъ, ученик у львівській школі 1586—1590 р. (Тамки. X. 58).

Вік XVII. Boykalowicz Andrzej, krawiec, член братства в Замості 1639. р. (Тамки X. 551); Бойко, родина, що жила в XVII-ім віці в Білій Русі (S. Uruski. Rodzina. I. Warszawa 1904. 297); Бойковський, укр. міщанин у Жовкві в XVII—XVIII в. (I. Крипякевич: З історії міста Жовкви. „Записки ЧСВВ.“ VI. 1—2. Жовква 1935. 55, в друку); Boykowsky Paul, автор віршів (Keusche Liebes Flammen. Breslau 1676. Див. K. Estreicher. Bibliografja Polska. XIII. Kraków 1894. 238); Boy-Kotowicz і Boykotowicz Andrzej, член братства в Замості 1641 і 1642 р. (Архивъ Юго—Зап. Россіи. X. Кіевъ 1904. 552 і 553); Бойченко Матвѣй переяславский, згад. у листі військової запоріж. старшини до рос. царя з Батурина, 3. квітня 1672. р. (Акты относящіеся къ исторіи Южной и Зап. Россіи. IX. Санктпетербургъ 1877. 736).

Вік XVIII. Бойко Іван, попович із Радловець к. Самбора, опришок у XVIII-ім віці (Д-р Ю. Целевич. Опришки. В книжці: Розвідки про народні рухи на Україні—Руси в XVIII. в. [Руська Істор. Бібл. XIX]. Львів 1987. 173. 181, 217, 220, 221, 228, 229, 235); Бойко Василь, Ясень, опришок (Ю. Целевич, op. et l. cit. 268, 277); Boykowski Iosaph: ЧСВВ.,

жив 1795. р. у св.-юрськім манастирі у Львові (Акти в Центр. василіянськім Архіві у Львові; Boykowski Nicolaus Eligius, Regens Terrestris Czernichoviensis, згад. 1776. р (K. Estreicher op. cit. XIII. 238); Бойчук, опришок (Ю. Целевич, op. et l. cit. 184, 236, 237, 238, 262, 268, 270); Бойчук Василь, опришок (Ю. Целевич, op. et c. cit. 239, 278); Бойчук Дмитро (Ю. Целевич, op. et l. cit. 281); Бойчук Іван, господар у Ясені (Ю. Целевич, op. et l. cit. 238); Бойчук Іван, опришок (Ю. Целевич, op. et l. cit. 187, 193, 200, 201, 203, 210, 242, 244--59, 264—66, 268, 273—78, 281--82, 289); Бойчук Іван, опришок із Космача (Ю. Целевич, op. et l. cit. 267, 276); Boyczuk Iwan, згад. 1789 р. (Архивъ Юго-Зап. Россіи. V. Кіевъ 1902, 456—57); Boyczuk Kassyan, laboriosus de villa Hrycyki, згад. 1789 р. (Тамки V. 401—402); Boyków Jacko z Kazimirka, згад. 1789 р. (Тамки V. 438).

Вік XIX. Бойкевич Ілія, автор статті в „Батьков-щині" 1890 р. (Ів. Ем. Левицький. Українська бібліоґрафія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. II. Львів 1910. 3; див. також „Літопис Бойківщини". IV. 12); Bojkiewicz Korneli, абітурієнт у дрогобицькій гімназії 1881. р. (Zdzisław Kultyś. Historya gimnazyum drohobyckiego. Drohobycz 1908. 215); Бойківна, племінниця Т. Шевченка, вчилася в Дівочім Ліцеї в Перемишлі за еп. К. Чеховича (Проф. А. Микитяк. Українська Церква як Опікунка Школи. В книзі: Пропамятна Книга Української Католицької Вищої Школи в Америці]Филаделфія 1933]. 16); Бойко, стара родина в Брусилові, в радомиськім повіті („Рідна Мова" II. 1934 338, н. 1 і III. 1935. 84); Бойко, Турка (И. Ем. Левицкій. Гал.—русская библіографія за 1889. г. Львовъ 1890. 91 і Українська бібліографія Австро — Угорщини за р. 1887 — 1900. I. Львів 1909. 282); Бойко Григорій, Боянець Акти в Центр. василіянськім Архіві у Львові); Бойко Катерина, Шевченкова мати („Рідна Мова". II. 1934. 338 і III. 1935. 84); Бойко Катря, Боянець (Акти в Центр. васил. Архіві у Львові); Бойко Павло, син Симона. капітан у російськім війську 1853 р. (S. Uruski. Rodzina. I. Warszawa 1904. 297); Бойченко, родина в Радомишлі („Рідна Мова". III. 1935. 84); Бойченко Петро, свояк Т. Шевченка (М. Грушевський. Дрібничка до ґенеальоґії Шевченка. „Записки НТШ". V. Львів 1895. Miscell. 4); Бойчукъ Гнатъ, автор двох статтей у „Недѣлі", Львовъ 1865

(Ир. Ем. Левицкій. Гал.-русская библіографія XIX-го стол. II. Львовъ 1895. 59); Л о б о й к о Іван, професор російської літератури в університеті в Вильні від 1821 р. (M. Żmigrodzki. Historja wileńskiego uniwersytetu. „Przewodnik naukowy i literacki“. XVI. Lwów 1888. 333.; П. Бобровскій. Къ біографіи М. К. Бобровскаго. С. — Петербургъ 1890 4; M. Brensztejn. Bibljcteka Uniwersytecka w Wilnie do r. 1832. Wilno 1925. 89. 153; O. ST. Lachowicz. Ks. Michał Bobrowski, profesor zwyczajny uniwersytetu cesarskiego w Wilnie, рукопис у Бібліотеці Університ. в Вильні, ст. 28, 32, машинопис [в о. Й. Скрутеня, ЧСВВ.], ст. 22, 25).

II. Назви.

(По азбуці).

Б о й к а або Б о й к і в, хутір у бердичівськім повіті (Słownik geograficzny. XV. Warszawa 1900. 189); Б о й к и, село в винницькім повіті (Тамки. XV. 189); Б о й к и, село в пов. Слонім (Тамки XV. 189); Б о й к і в к а, присілок у пов. Винниця (Тамки XV. 189); Б о й к і в к а, присілок в ольгопольськім повіті (Тамки XV. 189); „Б о й к і в с ь к а“ кам‑ениця коло бернардинського костела у Львові. В цій камениці синевідські бойки мали склади своїх товарів. Уній колись жив І. Франко. Сьогодні на її місці Центральня Каварня (Спомини про Івана Франка. Львів 1926. 5); Bojkiele, село в новоолександрівськім повіті (Słownik Geogr. XV. 189); B o y k o w s k i e, dworziscze, згадує Iwanowa Andrejewiczowa, podskarbina dworna Lit. у грамоті, написаній w Łukowie 1. лютня 1559. р. для Петра Загоровського (Z. L. Radziminski. Archiwum XX. Sanguszków w Sławucie. VI. Lwów 1910. 41); B o y c z a, шлях. герб у Польщі від 1390 р. (E. A. Kuropatnicki: Wiadomość o kleynocie szlacheckim. Warszawa 1789., Opisy herbów. Część III., ст. 8; A. Małecki. Studya heraldyczne. I. Lwów 1890. 54; пор. також „Літопис Бойківщини“. IV, 17); B o y c z ó w, село в Шлеську коло Gliwic‘ів (A. Małecki. L. cit. I. 54). — Про інші топографічні назви: Б о й к и в Слобідській Україні, Б о й к і в ц і, Б о й к о в и ч і в Моравії й З а б о й к и в пов. Тернопіль див. „Літопис Бойківщини“. IV. 1934. 12, 13, 17, 20.

Львів, 16. березня 1935.

о. ЮРІЙ КМІТ.

Народні „па́цырьи“.

З записок, що я поробив їх у жовтні минулого року при збиранні матеріялів до свойого словника, висуваю найперше народні „па́цырьи“.

„Розчьинаю“ молитвою, що говорять її, як розчиняють тісто на хліб. Цього „па́цырьа“ не проказала б, „ни зби́сьідувала“ б ні одна жінка нікому . . . Якимось робом підслухав дяк Іван Крис і переповів мені, завдяки о. Григорієві Канді, вчасі мойого побуту у Михнівці 3. X. 1934.

Вона, вельми цікава, інтересна, бо вказує на глибоку старовину, на прерізні повязання й впливи . . .

— О, сьваты порóжьиньки: Хижьни́й, сьінни́й, коморьани́й, стайньани́й, бощьани́й і той, що сьа чьи́риз нéго *) в зага́ту льізе, усьí розчьиньіт і причьиньіт!

До цієї цінної молитви з Михнівця долучую молитви з Волосатого, що я їх записав від Олени Ребенчьак 4. X. 1934.

I.

На мóри, на мóри, на бíльім кáмени, там золотá цирьковцьа, а в ты ци́рьковцьі золоти́й присьтыв, пи́рид тим пристóлом лежьит сам Син Гóсподь Бóгойко, головóйку склони́в, вічьийка зажьмури́в, рýчьийки стули́в, ньíжийки пириплыв. Прийшьóв д Ньому сьватий Петрó і сьвати́й Павлó. „Сьвати́й Пéтре і Пáвле! Ци жьáлуєшь за мóєм склоньíньом? за мóєм переплытіньом?“ „Жьалуємé!“ „Возьміт си в прáву рýчьийку золоти́й хрéщьик, а в льіву рýчьийку золотý пáличьийку, ідьіт по всьім сьвíты, заповідáвшьи сльíпому, кри́вому, заповідáвшьи, жьи в нидьíльу рáно мéджьи Служьбáми пéкло замкнéне, цáрство втьорéне, на віки вікóв. Амінь.

II.

— Мóя хáта — в мóї хáты шьтири́ кýти, а в тих кýтех

---

*) Дивна відміна займенника н è г о, бо тут у Михнівці, як і у Волосатому ч. н ь ó г о, в с ь ó г о;**) н è г о розповсюднене, поширене й у т р и в а л е н е всюди інде на Бойківщині. Чи не замандрувала вона зі своїми п р и к м е т н и к а м и (всі вони зустрічаються у Волосатому) з інших місць наших гір. Таку буцім - то н е к о н с е к в е н т н і с т ь довелось мені підмітити й записати у Волосатому: У весільному фраґменті чув я: оти́ц, віни́ц, зимли́ца, молоди́ца, вітцý, хоч у звичайній говірці оти́ць, віни́ць і т. д.

**) Форми н ь о г о, в с ь о г о виступають на Бойківщині теж поза згаданими через Шановного Автора місцевостями, про те згадаю у своїй найближчій статті. (Прим. редакції — Др. А. Княжинський);

я́гнил Бо̀жьий, си́рид хи̇́жьи сам Син Бо́жъий, на поро́зьі Божьа Ма́ти Си́на вклада́є, з Бо́гом льіга́є.

III.

— О, Ису́се ти́хий, покі́рьного си́рцьа, вчьи́сти мо́є си́рце напро́тив сво́єго!

IV.

— Христ при мньі, христ на мньі, христо́м са вкрива́ю — Го́споди при мньі!

V.

— Ягнилики стирижьи́нийки! Стирижьі́т мою душьку́ з ви́чьира до пі́вночьи, від пі́вночьи до когута́, від когута́ до ра́на — на ві́ки віко́в. Амінь.

VI.

— Присьвата́ Бого́родице! Щьо ро́бишь? Чьи спишь? Чьи услищьишь?

Присни́ ми са з Сино́м: жьи буде́шь на го́рі Говго́тьі мучье́ний, у но́зьі, ру́цьі ране́ний. Прику́пльут рибро́. Зийде́ кров і во́да. І ричье́: Си́ну мій благові́рний! Який твій сон ві́рний!

— І хто тоту́ моли́тву буде говори́ти, за собо́в носи́ти, ни́ґда му са зло́го ни бу́де сни́ти. Щьо му са зло́го при́снит, даст Бо́жьа Ма́ти, на до́бре му са зьістит.

— Митифо́р Лищьишьа́к, туте́шьний ксьендз, нас тото́ учьи́в. До спо́віди за тот пацьірь са пита́в, а як да́хто ни знав, то ни спові́да́в.

Ці молитви належать до цих своєрідних „па́цьірьий“, що їх колись було багацько в нашому народі й що ще доживають свойого віку між „ста́рим“ жіноцтвом. Велика множина розвіялася, затратилася, пішла в забуття . . .

Пригадую собі, що моя мати проказувала свої довжезні додатки — молитви. В них змальовувалися, понайбільше муки Ісуса Христа й Божої Матери з прерізними повязаннями людських потреб і природніх явищ . . .

У поданих через мене молитвах цікаве перелицювання — травестування й парафразування церковного елементу.

Щоб надати їм тривкішої авторитетности й вищого значення злучено їх з особою священика та з так важним чинником, як сповідь, а до того навіть пересувала їх Ребенчачка „за Бискід“, тобто на Закарпаття, щоб там духовні теж перепитували ці молитви.

Мгр. ЯРОСЛАВ РУДНИЦЬКИЙ (ЛЬВІВ).

Кульчичі чи Кільчичі? *)

Мовознавче опрацювання топографічного матеріялу має значіння не тільки для наукових цілів, але й практичне, саме тоді, коли йде про правильність назви, про устійнення її під формальним оглядом. Завваги на цю тему порозкидані в нас майже по всіх періодичних журналах (от пор. хочби „Літ. Бойк.“ I. 117 про „Устрики“ з давн. Устеріки, чи „Рідну Мову“ I, 363—6, II. 197—200 і і.). У державних народів Заходу є окремі інституції, що стежать за географічними назвами й мають урядові санкції рішати в цих справах (пор. „U. S. Board of Geographic Names“ в Америці) є окремі періодичні видавництва, присвячені топономастиці, пор. „Zeitschrift für Ortsnamenforschung“). Вони запобігають чужим упливам а то й авторітетно вирішують справи географічного назовництва. Річ ясна, вони не йдуть у такій нормалізації назов задалеко. Про один із випадків такої „гіпернормалізації“ в нас хочу згадати нижче.

Є в самбірському повіті село К у л ь ч и ч і (офіційно Kulczyce). Постараймося: 1) устійнити топономастичний тип цієї назви, 2) виянити її походження, 3) відповісти, на основі двох повижчих метод мовозновчого поступування на питання: оскільки сьогоднішню назву „Кульчиці“ можна вважати за польонізм.

Коли беремо під увагу такі слова, як п а н и ч, д і д и ч, п о п о в и ч, к о р о л е в и ч завважуємо в їх будові одну спільноту—наросток—ич (—i t j) чи поширений, другісний—ович (евич). Є це давній слов'янський наросток, що творить т. зв. патроніміка (слова, що вказують на походження), отже п а н и ч = син пана, п о п о в и ч = син попа і т. д. Звідсіля не важко пояснити топографічні назви з цим наростком і так:. Б о р и н и ч і — оселя синів Борині, Л и с о в и ч і—оселя потомків Лиса і т. д. Під формальним оглядом це все твори м н о ж и н н і, а к у з а т и в н і (давній знахідний множини). Щодо зна́чіння, патронімічні назви визначають у загальному місце, де живуть, чи жили сини, потомки, а то й люди начальника роду, що йо-

*) Частина доповіді автора: „Із дослідів над бойківською топономастикою“ на „Зїзді Дослідників Бойківщини“ в Самборі дн. 10/VI.1934.

го назва задержана в пні. До таких патронімічних назов належать: Кульчичі. Виходить: правильний у них наросток—ичі не иці: цей останній (Кульчиці) можна вважати за польський уплив [1]) — Kulczyce, хоч і тут можна б кінцеве - ці в наростку - иці пояснювати своєрідною дисиміляцією або таки впливом українських назов типу: Микулинці, Воскресінці і т. п. Промовляли б за цим останнім формальні (множинне-акузативний тип) й функціональні (творення назов місця) збіжності обох типів назов: Кульчичі й Воскресінці.

Коли беремося етимологізувати Кульчичі, мусимо насамперед провірити назву в історичних джерелах і з другого боку звернути ввагу на це, як вона звучить ув устах народу. В історичніх записах стрічаємо Кульчичі раз, як Kolczyce[2]), то знову як Kulczyce [3]). Народ уживає подвійної назви: Кульчичі, Кільчичі. Виходило б, що Кульчичі це давнє Кольчичі—потомки Кольки, що й повинно дати сьогодні Кільчичі. Але можливе й таке, що Кульчичі це потомки Кульки. І тут із допомогою приходить така обставина: в самому селі Кульчичах побіч давніх родових назов, як Шабельки, Поливки, Тулаки, Зазумки, стрічаємо назву Кульки [4]). Колиж не зустрічаємо назви „Кольки", то ясна річ, що Кульчичі, це потомки Кульки й дальше назва місця, де вони жили. Що такі назви можливі, вказують нам на це інші назви з цим самим пнем. нпр. Кульчиївці (п. Кам'янець Под.), Кульчин (п. Володава) Кульчини (п. Старокостянтинів) і і. Звідкіля ж узялася друга назва „Кільчичі". Є тут дві можливості: або побіч роду Кульок жили Кольки (чи краще їх потомки Кольчичі), на що немає фактичних даних—або назва Кільчичі це вплив назви надалекого Кільчин—потока.

У звязку з-у- в „Кульчичах" (а дальше в „Кульчицький") добачував дехто[5]) „явний польонізм", мовляв, давнє-о- в замкнених складах перейшло в нас ув-і-; в польській мові в-у- (віл : wół). І цей доказ не може вдоволити. Українська істо-

---

[1]) В польській мові патронімічний наросток itj. = ic; пор. dziedzic, księżyc, давнє panic, чи назви типу: Biskupice, Proszowice і і.

[2]) Пор. A. Jabłonowski: Żródła dziejowe XVIII. 29.

[3]) Пор. Lustracja ekon. samborskiej Rkp. Ossol. Nr. 1255 стр. 21, 25.

[4]) Пор. „Słownik Geogr. Król. Polskiego i Ziem Przyległych" IV. стр. 259 і д.

[5]) Пор. І. Филипчак: „Кульчицький-герой Відня", Львів 1933 стор. 3—4 й замітки Редакції „Літопису Бойківщини" І. стор. 149.

рична граматика (а то й сьогоднішні говори) знає, як проміжну стадію переходу о=і в закритому складі -у- або двозвуки, що в літературній мові вдержалися ще до XVIII. ст. (пор. галицькі грамоти XIV.—XV. ст. оуноукоум, добровоульно, чи сьогоднішнє лемківське або поліське пуп [=піп) кунь (=кінь) і і.] Тому-то якщо хтось і хотів би конечно виводити Кульчичі з давнішого „Кольчичі“, (що як ми бачили вище, не має піддержання в фактичному матеріялі) то ніяк не має основи вважати -у- в „Кульчичах“ за польонізм. Це просто був би звичайний у назвах архаїзм (пор. брак ікання в таких назвах, як Котляревський чи Донцов!).

Збираючи все до купи, скажемо ось що:

1) З двох можливих назов: Кульчичі й Кільчичі, в доступному, фактичному матеріялі находить обоснування перша, Кульчичі.

2) Вважати Кульчичі за польонізм і перехрещувати їх на „Кільчичі“ немає найменшої потреби, без огляду на це, як глядітимемо на походження корінного -у-: коли воно з давнього -о-, то це буде фонетичний архаїзм, коли ж первісне -у- (Кулька), то тільки вдержання давнього стану.

Др. МИХАЙЛО СКОРИК.

Походження назви міста Самбора.

Походження назви міста Самбора цікавило багатьох дослідників у минулому, не перестало займати їх і тепер. Найбільше популярне, такби мовити шкільне пояснення, було випроваджувати цю назву від „самих борів“, які окружали місто Самбір[1]). Такої думки був і Антін Добрянський, який писав, що „назву тую Самбір получило місто от неізміримих лісів . . . Само бо імя міста означає сам ліс, то єсть: Сам-бір“ [2]).

[1]) Przedmioty historyczne — Kalendarz Powszechny Świąteczny, Stanisławów 1848. „Sambor (Samborz) . . . a tak powstał nad Dniestrem, pośród wielkich lasów, jakto z nazwiska poznawać się daje zamek Samborski“ . .

Baliński i Lipiński. Starożytna Polska. Sambor—Samborz (Samboria) nad Dniestrem. Samo brzmienie wskazuje, iż otrzymał nazwę od wielkich lasów czyli borów.

[2]) А. Добрянський: Короткії записки историческії о місті Самборі. Зоря Галицька 1860. р. ст. 350.

Не бракувало теж інших пояснень. І. Ступницький думав, що: „Nazwa tego miasta, dawniej do księstwa przemyskiego należnego, ma pochodzić od Saborów, narodu koczującego tam w IV. wieku“ [3].

Походженням назви Самбора займався також В. М. Площанський, який згадує, що „Названіє Самбор проізошло, как обично толкуют, от громадних лісов в старині (Самъ — боръ)“. Зараз однак подає, що „А. С. Петрушевич спрошен нами о мнінії на счет проісхожденія названія города сообщил нам слідующеє своє разсужденіє: Названіє города „Самборъ“ состоїт із двух частей: самъ і боръ т. є. по нинішнему виговору Соборъ, значит тоже, что собраніє. Первая часть сам, по древнему правописанію сą, єсть предлог съ, со, су,—і так пишется съѣздъ, соборъ, сусѣдъ, у Поляков zjazd, zbiór, sąsiad, (старопольскім правописаніем samsiad). Слідовательно в слові Самборъ задержался предлог съ в древнем єго проізношенії Сąборъ, ілі написав фонетикою: Санборъ, ілі Сам-боръ. (Сравни у Поляков Sandomirz, вмісто Sądomierz).

Подобно тому із русскаго Сутечъ, Сąтечъ (у Поляков Sandec, Sącz, у Поморян Santok).

Другая часть слова Сам—боръ, т. є. боръ, от глагола бърати (нині пишется брати).

По етимологіческому значенію слова Самборъ, можна заключать, что первоначально город стоял на стеченії, собранії двух потоков ілі річек. (Справді в околиці Старого Самбора „правдивого Самбора“, до Дністра вливається ріка Яблінка, пр. авт.)

Сообразивши одночасно то обстоятельство, что много місностей на Руси получило своє названіє от церковних храмових праздников н. пр. Тройца от церкви под названіем св. Тройци, Спасъ от церковнаго праздника Преображенія Христова: слідовательно город Самборъ мог получить своє названіє от Собора Пресв. Богородици, празднуємаго второго дня послі Рождества Христова.

Впрочем на Угорщині єсть нісколько містностней того названія, которіє пишуться по мадярски Zombor. Отсюда явствуєть, что названіє города Самбора, с сохраненієм в пер-

[3]) Geograficzno-statystyczny opis królewstwa Galicyi i Lodomeryi. Львів 1864. р. ст. 79.

вом слові носового звука ą подслишаного Руминами і Мадьярами у древних Словен іми до сих пор задержанноє, таким способом іми повтаряємоє уцілілo в подкарпатских странах до наших времен".

Від себе додає Площанський: „Очень віроятно затим, что проісхожденіє імені Самборъ относится до слова Соборъ.

Странним являеться вивод Ступницкаго імені Самборъ от какого-то імені Саборовъ (?), жившаго бутьтоби в IV. ст." [4])

Ще й у пізніших часах згадує др. Будзиновський, що назву Самбір: „wyprowadza się powszechnie . . . od rozległych szpilkowych lasów, a więc od „Sam-bor". [5])

Софія Ґринберґова, авторка першої монографії про Самбірщину пише: „Sam-bór, to jest same lasy i bory są przyczyną tej nazwy", а дальше „ . . . nazwa ta pochodzi od wyrazu zebranie, zbór, „sobranie", sobór, zbór . . ." „Najwłaściwszym wydaje mi się wywód tej nazwy od imienia męskiego Sambor" [6]).

Аналогічні пояснення походження назви Самбір появляються і в найновіших часах [7]) [8]).

Ці міркування вже давно не вдоволяли дослідників. Вже др. Милькович згадує: „Sambor=same bory, так як Болеславъ =boli-sława, Володимиръ=володіти світом і т. д., се річи, котрі не мають жадної вартости наукової" [9]).

---

[4]) Прикарпатская Русь Ч. І. Львів 1885. В. М. Площанський: Самбор в Галіції.

[5]) Dr. Budzynowski: Kronika miasta Sambora. Sambor 1891. ст. 5.

[6]) Zofja Strzetelska - Grynbergowa: Staromiejskie, ziemia i ludność. Lwów 1899. ст. 62, 63.

Згадати треба, що в історії є знані імена Самбор І., син Субислава, поморський князь, який видав 1178. р. в Ґданську грамоту та Самбор II., син Мествина І., либишевський князь, котрий заснував 1258. р. манастир в Погутках. (Ks. Kujot: Opactwo Pelplińskie. Pelplin 1875).

[7]) Władysław Podoliński: Powiat Samborski, Sambor 1933. г. ст. 43. „...od ciemnych borów-lasów, któremi od niepamiętnych czasów samborszczyna była pokryta ... może od imienia męskiego Sambor..." має походити назва.

[8]) Aleksander Kuczera: Samborszczyzna T. I. Sambor. 1935 г. ст. 80. „. . . Sambor od imienia własnego, prasłowiańskiego Sambor lub możliwie od wielkich borów".

[9]) Др. Милькович: Студія критичні над історією руско-польською. Ч. 2. (1340—1381). Львів 1893. ст. 39.

За вияснення назви взялися лінґвісти. Маріян Хмєльовец звертає увагу на „brak pochylenia samogł. o - w - ó —bor (a nie bór)" і на це, що взагалі більші місцевини рідко беруть назву від бору. „Duży i historycznie ważny gród Sambor, otoczony od dawien—dawna błotami i moczarami, wywodzi swą nazwę zgoła od czego innego, (отже не від сам - бір =сам - ліс). Rozpada się ta nazwa etymologicznie na dwie części. Z nich pierwsza sam — w zasadzie ta sama, co dzisiejszy przyimek **z** . . . z dawniejszego съn (su - jadać - sąsiad) . . . Nieustalone zasady naszej pisowni oddawały nosówki rozmaicie, między innemi przez - a n -. Tak tedy - s ą - pisane pierwotnie jako - san - co pod wpływem następującego dźwięku - b - zmieniło się w rozmowie, a potem w piśmie na - s a m - (podobnie jak Pan-Bóg daje Pambóg).

W drugiej części nazwy mamy pierwiastek - b o r - który niema nic wspólnego z rzeczownikiem - bór - „las", lecz znaczeniowo odpowiada słowu „w a l c z y ć, b i ć s i ę . . ." (por. borykać się, Borysław, Wolborz, Raciborz i i.). Drugą część omawianego wyrazu możnaby tedy oddać dzisiejszem słowem „b o j o w n i k", lub dawnem „w o j". Tak więc obecny Sambor wywodzi się z prapolskiego съn - b o r, zachowując staroświecką pisownię (jak Santok, Sandomierz i i.).

Słowo to było najpierw imieniem mężczyzny, znanem w historji (jeden z książąt Pomorza gdańskiego XIII. w.) i z powieści hist. (Kraszewskiego: Stara baśń). Jako imię osoby ongi musiało mieć pierwotnie przyrostek - ъ - i odmianę S ą b o r, S ą b o r a i t. d. . .

Skoro zaś to imię posłużyło do nazwania grodu (od założyciela), uległo zmianie o tyle, że miało już przyrostek - j ь (jak Wolborz) skutkiem czego nazwa miasta powinna brzmieć S ą b o r z (jak Wolborz), a w miejscowniku nie jak dziś: w Samborze, lecz w Samborzu (jak w Jarosławiu) . . ."

Під тими міркуваннями подає проф. др. Нітш (Nitsch) такі свої завваги: „Dzisiejsze - są - brzmiało w starej polszczyźnie - s ą - co przed - b - pisano - sam - z - a - oznaczającem pochylone - **a** - . . . Z nazw miejscowych mamy ten przedrostek jeszcze w Sąpolno, Sąsieczowo, Sątop . . . dziś nieraz z ortografją Sam - lub - Są -. Czy jednak Sambor tu należy, to tak bezwzględnie pewne nie jest.

Nie można bowiem zupełnie odsunąć ewentualności złożenia z zaimkiem s a m - występującym w nazwach miejscowych Samostrzel, Samołęż . . . zwłaszcza, że i u Serbochorwatów mamy Samobor; forma bez - o - byłaby jak w Bog - dan. Choć nosówka świadczy o polskiem pochodzeniu miasta (oczywiście o ile je wywodzimy z - są - ,bo jeśli z - s a m o - to postać polska nie różniłaby się od ruskiej), to wymowę bez - rz - zawdzięcza ono swemu położeniu na Rusi Czerwonej".[10])

Йосиф Г а л і ч е р про походження назви Самбора пише: „Sambor, nazwa częsta w Polsce, zdrobn. Samborek, s a m- z nosówką są - tyle co „w s p ó ł - p. Sępolno; w tym związku s ą - b o r znaczy „między dwowa borami"; wywód z pnia - bor „walka" mylny, bo n. odosobowa musiałaby mieć r zmiękczone, p. Wolborz [11]).

Мґр. Яр. Рудницький, що тепер збирає матеріяли до назовництва, (а котрому в січні 1935. р. я звернув увагу на походження назви міста Самбора від самбір - дерева), заявив мені, що цю назву виводить він від Sam=ipse+bor= pugna (битва), отже від імени закладника міста Самбор, (як відомо — о — в замкнених складах в українській мові переходить в — і — , тому Самбор=Самбір).

А. Брікнер пише про „samborz"—wierzyczka nad bramą і лучить його з c i b o r i u m, інші виводять це слово з німецького Zimmer (Zimbar=кімната) [12]).

Мої досліди йшли в тому напрямі, щоби знайти найдавнішу форму назви „Самбір" та зібрати матеріял, в яких краях находяться місцевини з подібною назвою.

Нісцевостей таких, крім нашого Старого Самбора й Самбора над Дністром (званого в польських актах деколи Samborz—Samborza=miasto ruskie [13]) сам „Słownik Geograficzny król. Polskiego i innych krajów słowiańskich" (T. X. Варшава 1889) подає досить: S a m b o r — давня Кімбарівка, повіт м о з и р с ь к и й (осада), Sambor — тепер село Лисовичі пов. т а р а щ а н с ь к и й (згідно з народнім повірям). S a m b o r (ur) Великий—село в к о н о п о с ь к о м у повіті.

[10]) Język polski T. VIII. 1923 r. ст. 81 — 83. Marjan Chmielowiec: Z historji i etymologji nazw miejscowych.

[11]) Józef Haliczer: Słownik geograficzny, Tarnopol. 1933. r. ст. 133.

[12]) Słownik etymologiczny jęz. polskiego. Kr. 1927. ст. 260.

[13]) Dykcyonarzyk Geograficzny. Echard. Warszawa 1782. Гляди також грамоти в архіві Т-ва „Бойківщина" в Самборі.

Sambor Малий я. в. Sambor (orz) ir — місто. Sambor al. Samboria — одна з назв давнього Пепліна. Samborek — село коло Величкн. Samborka al. Sambor, al. Gorczyczanka, річка в судомирському повіті. Samborka, річка коло села Samborz ad Raciborz. Samborówka—часть Чернилова Руського пов. Тернопіль. Samborszczyzna — осада і яр пов. Сувалки. Sambory, село пов. Августів. Sambory, село пов. Ломжа. Samborzec Mały — ad Sandomierz. Samborz ad Płock. Samborz — nad Samborką (Pomerania). Samborze—частина козминського замку пов. Кротошин. Samborzec, w XIII. w. Samborech, село й яр ad Sandomierz.

Згадати треба також про „Sambor, Zammer See, jezioro na pd. zach. od m. Lobes w zlewie Okrzei (de stagno Sambur 1284); podobnie Sambor: Sommersdorf pod Pieńkuniem w okolicy m. Prenzlau . . . [14]), як і про Самбор в Індіях Заґанґ. над р. Меконґ, Самбори над серед. Дунаєм і т. д.

Розложивши собі збирання матеріялів про походження назви на цілі місяці чи роки, я попав несподівано на дуже просте а остаточне вирішення походження назви міста Самбора: З нагоди ювілею О. Ю. Федьковича, переглядаючи при кінці 1934. р. його поезії, я знайшов малу поезію:

„В самборі“.

Ой упала зоря на голубі гори,
На самбір — тернину серденько вколола.
„Гой стій самборе, не коли!
Як же в мені серце да болить!“
Ой тобіж бо, зоре, на небі сіяти,
Не у синіх горах доленьки шукати.
У голубих горах сам самбір,
Самбірова врода не до зір.
О, як тяжко зорі в тумані блудити,
А ще тяжше серцю без кохання жити,
Без кохання жити на горі . . .
Лучше поховайте в самборі. [15])

Також в його:

„З окрушків“.

Золоті зорі
В облакоморі

---

[14]) Ks. St. Kozierowski: Niektóre nazwy geogr. Symbolae. Kr. 1927.
[15]) Поезії О. Ю. Федьковича Т. І. Львів 1902. ст. 706.

Як білі вівці
В голубих горах.
Де той вівчар ваш
Хмаров мандрує
Де він сю темну
Ніч заночує?
Чи в самбіровім
Гаю розмаю . . .
Чи де дівчата
В зельмана грають
Чи де в цариці
Донечка тужить?...
Вірний мій друже![16])

Це все вказувало б на те, що Федькович знав рослину — дерево самбір, може тернину. При цій нагоді пригадала собі моя дружина довгу опришківську пісню, яку в діточих літах співала їй старенька бабуся в Заліщиках (родом з околиці):

Ой за лісом за самбором
Оре дівча одним волом . . .

В першій мірі я почав шукати в околиці Старого Самбора та на Бойківщині за самбором — терниною, початково безуспішно.

Ідучи за Федьковичем, я звернувся з проханням до редактора Юрія Сербинюка в Чернівцях прослідити, чи в околицях, де жив поет, немає назви такої і з дати 11. II. 1935 я одержав від нього такі інформації:

„ . . . маю честь повідомити Вас, що я звернувся до кількох осіб у наших горах, щоби прослідити назву „самбір". Перший подав мені пояснення проф. природознавства Микола Гарас з Чернівців, родом з Вашківців над Черемошом.

Його пояснення подаю Вам в оригіналі:

„Самбір, також самбірка, це рід верби з червоним пруттям, що росте кущевато й творить у нас, в Румунії, в Галичині й В. Україні гарні гаї зарінками понад ріками; принада для соловіїв, бо вони там радо гніздяться. По латині Salix Purpurea L. (Purpurweide). Не заміняти з луговиною, Salix viminalis L. (Korbweide), бо подібна до луговини, тільки

[16]) Поезії О. Ю. Федьковича op. cit. ст. 328.

луговина менша, творить малий кущ. Чернівці 10. II. 1935. Мик. Гарас проф. природознавства".

„Дальше — пише п. Ю. Сербинюк — розвідався я, що народ у долині Черемоша й сьогодні називає червону вербу самбором, або самбіркою і то в надбережних селах Чортория, Вашківці, Баликів „самбірка", а дальше вгору до Вижниці „самбір".

В міжчасі, ще з кінцем 1934. р. перед одержанням відповіди з Черновець, почав я слідкувати в словниках за гаслом „самбір" та на вдивовижу знайшов у Желехівського:

Самбір, masc. Ф(едькович), Baumart (рід дерева) та:

Самбіровий, а. — гай, Ф(едькович).

Значить Желехівський, покликуючися на Федьковича, знав про самбір рід дерева. [17])

Другий доступний мені на провінції словник Б. Грінченка подає:

Самбір, бóру м. = родъ дерева, а в поясненні: „Жовняр каже: ходім серце у мій новий край: в мене ганки мальовані, садами самбір" (Федькович III. 109).

Сáмбірка, ки, ж. Раст. Salix purpurea L. Анненковъ H. 310.

Самбіровий, а, е, изъ дерева самбір.

Самбіровий гай (Желехівський) [17а]).

Належало б ще було переглянути номенклятуру рослин, але в Самборі доступний був мені тільки словник М. Мельника. Я звертався до наукових товариств і до окремих природників у Львові з проханням переглянути різні словянські, особливо польські номенклятури рослин, але дотепер на жаль не одержав відповіді).

Номенклятура М. Мельника подає:

Salix purpurea L. (S. monandra ard.) = Вербá багрянá та відміни її назви: верба червона, заверб, зáверба, завуй, зарінка, лозник, рокитина та сáмбірка, котру то назву подав Ів. Верхратський з Яворівщини.

До назви є в номенклятурі пояснення: „кущ 1—5 m. високий (рідше дерево до 10 m. високе) лучається ту й там при берегах рік в Галичині (Kotula, Spis roślin) Волині, По-

---

[17]) Малоруско-німецький Словар. Е. Желеховський і С. Недільський. Т. II. Львів 1886. ст. 848.

[17а]) Словарь української мови Б. Грінченка. Том IV. Київ 1909 ст. 98.

діллю, Харківщині й Катеринославщині (Шмальзаузенъ, Роговычъ) [18]).

Степан Павлюх син Антона з Хащова пов. Турка н. Стр., кореспондент Тва „Бойківшина“, дуже точний інформатор, подає з дати: Хащів 1. IV. 1935. відомість, що у його один рід верби звуть самбірською вербою, а др. Іван Максимчук на моє прохання завдав собі багато труду й сконстатував, що червону вербу в Старосамбірщині та Турчанщині звуть: пáверба (Мшанець, Головецьке) зáвербок (Волошинова) лозовá верба (Ст. Самбір). Дерево її „не є крухе і не ламлеся“, є „жúлава“ і нею городять плоти, має „червону кору, посідану як береза, росте над водами й коло хат, її дерево з пня вживають на виріб нецок, дерево це є лúкаве“. (Ст. Самбір).

Ці відомості переслав мені др. І. Максимчук 25.III.1935. а в останніх днях (20. IV. 1935), шукаючи за назвою „самбір“, „самбірка“, сконстатував, що така назва й верба була знана в околицях Старого Самбора. Йому саме подав цю назву Іван Лешкович Бачинський (замешкалий в Бачині, родж. 1862), який памятає не тільки назву самбірка, але й саму вербу, якої великі луги простягалися над Дністром коло Самбора старого й нового. Знесли їх цілком великі повені Дністра 1884. і 1885. р. Із заником цих лугів забулася й сама назва верби [19]).

Червона верба вигинула в Самбірщині можливо не тільки через повені, але винищено її по причині доброго матеріялу на господарське приладдя, виріб кошів, полукішків та городження плотів.

Зазначити треба, що верб у горах є мало, тому й верба, принесена з околиць Самбора в бойківські гори, могла одержати назву „самбірської“ верби, через синонім міста й дерева. Факт, що серед інших словян є назви місцевин, званих Самборами, свідчить, що назва самбір — дерева знана була

---

[18]) Микола Мельник: Україн. номенклятура висших рослин (Збір. Мат. Прир. Лік. Секції Н. Т. і Ш. Т. XXII). Львів 1922. ст. 244.

F. Booch Arkossy: Nowy dokładny słownik polsko niemiecki, Leipzig 1866 подає: Samborzyn-u Ng., gewisse Pflanze (lat. intsia) - однак не мав я змоги ствердити, що це за рослина. Пригадую собі також що в одній старій польській книжці з кухарськими приписами вичитав я свого часу припис на якусь мармеляду чи наливку зі „samborzynu“.

[19]) Списані інформації є в архіві муз. „Бойківщина“.

не тільки українцям. Тяжко припустити, щоби так багато різних Самборів одержало назву від імені основників.

Коли в 1241. р. знищено давний, княжий город Самбір (Старий), мешканці його, як загально відомо, перенеслися до недалекої оборонної оселі Погонича, і так в 1241. р., за володіння короля Данила заложили нове місто, котре назвали також Самбором, бо принесли цю назву зі собою, а може й тому принялася ця назва, що й на новому місці застали розлогі самбірові гаї, які пригадували їм матірнє місто.

Спитко з Мельштина, котрого уважають основником міста Самбора (нового), застав вже й місто і назву, надав йому тільки маґдебурське право та розплянував його на зразок західньо—европейський 1390. р., так що рік цей є не датою оснування, але датою нової фази в розвою міста. Матірнє місто остало з назвою Старого Самбора.

Самбірові гаї мусіли звертати на себе увагу, бо ще й нині кілька самбірок на провесні та пізньою осінню, коли не має на них листя, в освітленню сходячого чи заходячого сонця, своєю багряною краскою роблять дуже сильне, несамовите враження.

На красу самбірових гаїв звернув увагу й О. Ю. Федькович в своїх поезіях, нарід любувався в самбірках („в мене ганки мальовані, садами самбір"), дерево це відогравало якусь ролю в обрядах („самбір-деревце сікуть, рубають, на Дунай пускають"). Тому-то й самбірові гаї надавали назву численним оселям, рікам та ярам і то не тільки на українській але взагалі словянській території.

Так отже удалося мені рішити остаточно, що назва міста „Самбір" походить не від Саборів, не від самих борів, не від імені особи, але від червоної верби, самбір — дерева.

Працю свою я старався написати якнайбільше популярно й в цей спосіб, щоби вказати як звичайний випадок поміг мені, зрештою ляїкови, першону попасти на вияснення справи, що через звичайне заглянення до словника могла бути вже давно вирішена.

При кінці почуваюся до милого обовязку зложити подяку всім, що помагали мені при збиранні матеріялів то є. ред. Ю. Сербинюкові й проф. М. Гарасові з Чернівець, др. В. Кобільникові та проф. Марії Мриц зі Самбора, др. І. Максимчукові зі Ст. Самбора, о. Р. Луканеві Ч. С. В. В. і мґр. Я. Рудницькому зі Львова, С. Павлюхові з Хащова та іншим.

P. s. У наведених на 47. ст. виїмках зі словника Б. Грінченка пропущено було в рукописі дуже важний цитат зі збірки старо-українських пісень Лукашевича: „Сікуть, рубають самбір — деревце, сікуть, рубають на Дунай пускають. (Лукашевич 157)“.

MISCELLANEA.

В архіві музею „Бойківщина“ находиться багато документів від XV. до XX. ст. Управа музею рішила публікувати постепенно ці документи, почавши від V. числа „Літопису Бойківщини“. — Будуть це докладні відписи, згідно зі загально принятими приписами.

Музей „Бойківщина“, док. ч. 2296/1, паперовий, вимір 21×32, сильно знищений, підліплений папером. В місцях зложення документу — браки. Письмо читке, ориґінальний підпис: „Sigismundus rex“. Печатка восково-паперова, сильно ушкоджена, відтиснена безпосередно на папері, округла, промір 55 мм.

Sigismundus tertius Dei gratia rex Poloniae magnus dux Lituaniae Russiae Prussiae Maso‖uiae Samogitiae Livoniaeque necnon Regni Sveciae proximus haeres et futurus Rex‖Significamus praesentibus litteris nostris quibus interest universis et singulis. Quod cum Magnus Georgius Mniszek de Magna Cunczicze palatinus Sanocensis Socaliciensisque Capitanus et oeconomus Samboriensis noster apud nos...... et eum in possessione Poponatus Holoviciencis relinquere..... servare dignaremus..... ad eius supplicationem faciendam putavimus eundemque poponem in usu et possessione poponatus praedicti ad extrema vitae eius tempora conservamus, et relinquimus. Ita ut eidem cum molendius et omnibus ad eum spectantibus fundis et pertinentiis fructibus etiam et utilitatibus universis nullis exceptis, ad extrema vitae suae tempora teneat et possideat. Promittimus autem pro nobis et serenissimis successoribus nostris non esse nos neque Successores nostros, praedictum poponatum Holoviciensem aut aliquid ad eum pertinens, á praefato Petro amoturos amoven..... potestatem cuipiam daturos, quin..... pacifica poponatus eius possessione, et nos eum, quoad vix...t, conser-

vabimus..... conservabunt. Iuribus...... Regalibus et Reipublicae ibidem (per?) Saliis. In cuius rei fidem praesentes manu nostra Subscripsimus, et sigillo regni confirmari iussimus.

Datum Cracoviae die x x III mensis Jun... Anno Domini.... primo

Sigismundus Rex.

Музей „Бойківщина“, документ ч. 2296/2, паперовий, вимір 21×33, в місцях зложення наднищений, підліплений полотном. Письмо читке, ориґінальний підпис: „Ioannes Casimirus“. Слід червоної, воскової печатки, відтисненої безпосередно на папері, промір 80 мм.

Ioannes Casimirus Dei gratia rex Poloniae Magnus Dux Lituaniae Russiae Prussiae Masouiae || Samogitiae Liuoniae Volyniae Kiioniae Smoleńsiae Czerniechoviaeque Necnon Suecorum Gottorum Vandalorumque haeres et Rex || Significamus praesentibus literis nostris quorum ınterest uniuersis et singulis rationem habentes fidelium sedulorumque seıvitorium Nobilis Samuelis Cwilski ostiani nostri devolutum ad dispositionem nostram Laneum agri poponatem in Villa nostra Holowieck (bonis)? oeconomiae Samboriensis post decessum honestorum Gregorii et Basilii, eidem nobili Cwilski ostiano nostro iure adnita litio Landum et conferendum censuimus damus et conferimus praesentibus literis nostris. Quem quidem laneum cum eius attinentis molendino taberna agris pratis campis ad eundem antiquitus spectantibus et prout immediatis? possessionibus legittime ac pacifice tenebantur idem nobilis Cwilski tenebit habebit et possidebit ad extrema vitae suae tempora. Promittentes pro nobis et serenmis successoribus nostris non esse nos aut serrenissimos succores nostros ipsum ab usu et possessione dicti Lanei agri poponatis amoturos nec cuipiam alteri amonendo facultatem daturos sed salvum et integrum.... adnitate eidem sematuros oneribus nihil minus ad arcem nostram oeconomia Samboriensis ex eodem Laneo pendilitis Saluis in cuius rei fidem praesentes manu subscribar Sigillo Regni muniri.

Dattum Varsoviae

Joannes Casimirus

Regnorum nostrorum Laneus agri poponatis in Villa || Holowieck bonis oeconomiae Samboriensis post decessum honesti || Gregorii et Basilii poponatus Nobili Cwilski.

НОВИНКИ.

Віддавна було нашим бажанням мати серед ґалерії визначних мужів Бойківщини нашого музею портрет вельми заслуженого для нашої установи дра Данила Стахури. Дотеперішній портрет, рисований кредкою на картоні, не мав такої тривалости, як ми цього собі бажали.—Досі матеріяльні обставини музею, що вдержується зі скромних членських вкладок, а не є субвенціонований ніякою інституцією, були на перешкоді в виконанні нашого пляну. Доперва в цьому році виконав портрет нашого мецената радн. В. Козакевич, і цей портрет займає належне місце в ґалерії нашого музею.

Щоб навязати лучбу межи нашими обласними музеями, мати перегляд в скількості й якості експонатів, нарадитися в справі праці на сумежних теренах, перевести виміну експонатів, що принагідно могли дістатися до музеїв з несвоїх областей — та для спільної виміни думок в справах музейництва — відбули члени Управи музею „Бойківщина“ ряд поїздок до музеїв: „Лемківщина“ в Сяноці, „Яворівщина“ в Яворові та „Стривігор“ в Перемишлі. З признанням годиться підчеркнути незвичайну працю, вложену в упорядкування й скаталогування експонатів музею „Лемківщина“.

Дуже мило вражає око гарна збірка ікон з XVI. до XVIII. ст., вправді не дуже багата, але добірна. — Музей „Яворівщина“ має дуже гарну збірку деревяних виробів, безсумнівно одиноку, зібрану в комплеті з цьої области. Музей „Стривігор“ в Перемишлі уладжує свої експонати в новій домівці та став доступним для ширшого загалу. — Завдяки невтомній праці, дбайливости й жертвенности управ, стали згадані музеї важними осередками нашої культури.

Як іде праця коло зібрання географічних назов Бойківщини?

Географічні назви мають для дослідника багатьох наукових ділянок першорядне значіння. Тимто Т-во „Бойківщина“ від самого початку свого існування звернуло пильну увагу на зібрання географічного назовництва зі своєї области.

З тою метою редакція „Літопису Бойківщини“ ч. І. передрукувала та видала окремою відбиткою географічний

„квестіонар“ дра Мирона Кордуби й розіслала його на адреси свідоміших громадян Бойківщини. Нажаль на цей квестіонар наспіло тільки дуже мало відповідей.

Не знеохочуючися невдачею управа „Бойківщини“ видрукувала в цьому новий (листівковий) квестіонар, *) вислала його на ок. 1000 адрес та рівночасно повела відповідну акцію в пресі (пор. „Новий Час“ чч. 35, 51 з ц. р.). В недовгому часі одержало Т-во відповіді від таких громадян:

П. П. 1) о. Баранецький М., 2) о. Бенцін А., 3) о. Бень М., 4) Височанська Я., 5) Волошинська Н., 6) о. Гащак М., 7) о. Гичко Д., 8) Горницька Н., 9) о. Григорович В., 10) Дир. Кальмук І., 11) о. Козбур С., 12) дир. Лазарів В., 13) проф. Марчишин Д., 14) Манастир о. о. Василіян Добромиль, 15) о. Моравський Я., 16) Павлюх С., 17) дир. Прокопів І., 18) о. Сороківський С., 19) о. Турянський М.

Крім цього на руки мгра Ярослава Рудницького (Львів, університет), що опрацьовує бойківське місцеве назовництво, наспіли матеріяли від таких громадян:

ВП. 1) Гомзівна С., 2) Дармохвал В., 3) Дзидзан П. 4) мгр. Коляджін Л., 5) Парипн М.

Разом зібрало Т-во „Бойківщина“ поза 1200 назов із ок. 30 бойківських сіл.

Мгр. Ярослав Рудницький.

Управа Музею складає цією дорогою подяку всім ВШ. Співробітникам, що розуміють добро рідної науки й присвятили їй свій труд. Управа звертається до всіх інших громадян з проханням допомогти їй у викінченні цього діла, а на бажання вишле згаданий квестіонар.

Дуже відрадним явищем є розвиток наших обласних музеїв, що в останньому часі завдяки ідейним одиницям на ширшу мету розвивають свою діяльність. Між іншими до цих належать: „Народній Гуцульський Музей ім. о. Кобринського“ в Коломиї, який в дні 31. грудня 1934. р. святкував посвячення свойого власного льокалю в „Народнім Домі“. Нова домівка музею складається з чотирьох кімнат.— Також і музей „Верховина“ в Стрию придбав дві кімнати та став до-

*) Цей квестіонар зложив наш співробітник п. мґр. Ярослав Рудницький. (прим. редакції).

ступний для ширших верстов суспільности. В Перемишлі музей „Стривігор“ упорядковує свої експонати покищо в одній кімнаті. Як за один рік, то це дуже гарні успіхи для нашого обласного музейництва. Бажаємо ідейним одиницям, що безінтересовно вкладають стільки праці й труду для добра нашої культури якнайкращих успіхів та сили й витривалости в дальшій праці на цьому полі.

До 5. числа „Літопису Бойківщини“ додаємо третю частину словника бойківського говору, о. Ю. Кміта.

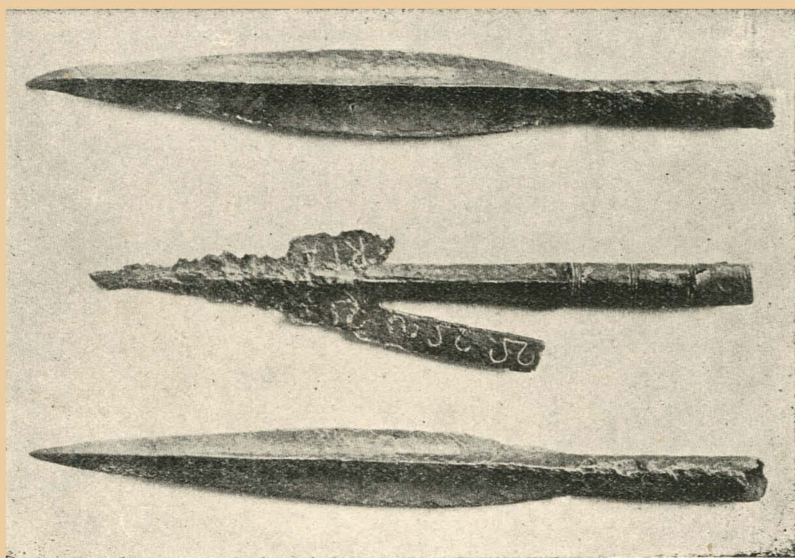
Світл. 1.
Селянка з Волосатого.

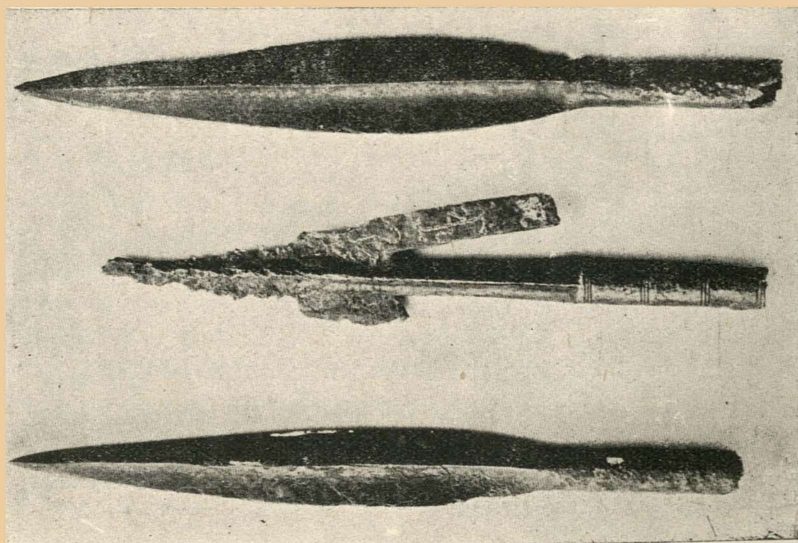

Світл. 2.
Селянин із Волосатого.

Світл. 3.
Похорон у Волосатім.

Вітре́сник, ка. Пав. Вітрогон, божок. „До вітре́сника!“ „Що за вітре́сник!“ Ст. К. До вітра! Що до вітра! Що за лихо! Що за чорт!

Вітрина́, ни́. Жк. З. Заповітрений; що наликався багато повітря.

Вітрове́ць. Макс. „Один з них має підставу, я би міг на нім погони́ти, а другий то що, то вітрове́ць“ — один з противників має майно й можна буде зтягнути з нього претенсію, а другий це вітрого́н. Стефан Карваш — Стрільбичі. 26/5 32 р.

Вітцыський син.*) Син законного подружжя. „Я з ґаздыського наро́ду (не барабського), вітцыський син“.

Вітчина́, ни́, plur. ни́ К. Петранка. Шинка.

Віха, завіхува́ти. Знак перестороги, що якимось місцем не дозволяють ходити, пасти, їздити й т. д.

Охр. Віха святовечірна. Christbaum. Ялинка.

Віхоть⁺, тьа, тьі. Пав. „Жмут соломи“.

Вічька. Очі. „Вічька вго́лову впа́ли.“ „Увічьу сьа зми́ркат“.

*) Досіль з практичних мотивів замість ы писав ї, але коли критика докорила мені плутаниною, тож пишу ы.

Віщу́к, ка́. Бл. Szpieg. „Були віщуки, що доносили“.

Віщьу́н, на́. Пав. „Зроби мене віщьуно́м, а я тебе́ богачьо́м.“ Охр. „Во́ли добрий віщу́н на слоту, бо ґе́дзятся“.

Віявки́, вияки́. Прилад звивати нитки.

Вкипа́ти, па́ю, паєш, па́є. Ст. К. Зварюватися. Бл. „Горох не вкипае (не кипить борзо), не мякне хутко, хоч вода кипить“.

Вки́рпати, паю, паєш, пае. Ст. К. Влабу́дати, з тяжким трудом постягати. Ґ. Вко́рпати. Назбірати.

В крайи́ — в краю. Пр. „Слобода́ в крайи́“. В. Ткачишин 31. III. 35.

Вкри́то. Звиж, обло́жено. Ст. К „Миныі вкри́то сьімдисьа́ть льіт“.

Вкусни́й. Охр. Smaczny.

Влада́ти, влада́ю, да́єш, да́є; да́ємо, даєте дают. Ст. К. Мати під своєю рукою. Макс. „Я тепер ґруптом влада́ю“ — „я тим ґрунтом влада́в“ — „завідував, посідав, вживав“. Стефан Дякун, Тершів. 21/12 1934.

Владика. Охр. 1) Епископ. 2) Пан. 3) Володілець. 4) Дому владика, головн дому.

В ла́сцыі Божыій! (ходіт).

К. Ор. Поздоровлення при прощанні.

Влóга, ги. Ц. Низ, доловина.

Вложьйти до протокýлу. Вписати до протоколу.

Вмотикáтисьа, кáюсьа, кашьсьа, катсьа. Вмучитися, струдитися.

Внéсти в рýки — зібрати збіжжя з поля. „Обúй Біг дав у рýки внéсти“.

Вни зле кáрьут: Що хто вкрадé — пронáло . . . Пр. Василь Ткачишин. 31/3 1935.

Вимáтисьа, юсьа, машьсьа, матсьа. Пав. Не мати відваги, стидатися.

Вновúтий. Пав. Наївний.

Вну. Дц. Лб. В середині.

Внувáти, ваю, вашь, ват. Пав. Наприкряти, принукувати.

Вóблиця, Охр. Ворожинник, ворожиля.

Вóвезтисьа; вóвезлисьа. Приїхати (своїм возом). К. Ор.

Вóвержье, Пр Виверже, викине. В. Ткачишин. 31/3 35.

Вовк. Ґ. Галуза ялиці, що росте до долу, або скупчується.

Вовúйки — овечки.

Вовньаны волóки. Пав. „Вовньаньí шнурки, служать до обуви ходаків, а в зимі навúть по литстьáнцьі горі ногою, вартніші за панчохи; вживають переважно жінки.“ Волóка⁺. Саме те значення. „Крім того називають чоловіка зайшлого“. Ти волóко—ти волоцюго.

Вовтýзитисьа⁺. Пав. Буритися, хвилювати.

Вóвци зиму ни зьіли, вна мусиг свойй творúти.

Вовцньá Багацько вовків. Ст. К. Вовчньé.

Вовчáти. Яв. „Вовк вовчит“. Wyje.

Вóвчьі дорóги. Неприступні дороги.

Вовчьанúн, на. Пав. Чоловік з села Вовче. Вовчьанка, ки. Ж.

Вó (у) вьазка, ки. Волосатий. Мóщьичь. Ремінь або мотузок, що звязує бúлинь з цьіпивьанкою (бияк з держакóм). З. X. 1934.

Вóганьбити. К. Ор. Виганьбити.

Вó (у) гиль, гльа. Волосатий. Вугілля. М. Мощьичь. 3. X. 1934.

Вóгнати. К. Ор. Вигнати.

Вó (у) гов, plur. вó (у) гла. Волосатий. М. Мóщьичь. 3/X. 1034. Ст. К. Вуглó.

Вóда. Водá. „Як сьа нáпьу в полониньí вóди, то мий молокá ни треба“.

Вóдава бульба. Бл. Wodnista.

Водúльник. ка — погонич при волах.

Вóдниця, ці. Охр. Wassergesäss.

Водóкщьі, щьий. Бого-

явлення.

Водомúя, мúї. Пав. Вир, калабаня.

Водонос. Яв. Wasserträger.

Водотопи. Ґ. Поле над або між водами, що забірає вода.

Водóхрестний свят—ве чéр. Ґ. Навечеря Богоявлення.

Вóду проливáти. Михновець. Рятувати від уроків, від „нáгнань бóлю". „Вóду ми проливáли". Анцьа Пашьóвичь, Ґрозьíвка. 2. X. 1934.

Водянка. Пас. „Водна гадина". Ст. К. Веретільницье.

Вожьáйка, ки. Звозити збіжжя, сіно. Ст. К. Вcase: Возовúцье.

Вóзволив з тóї бóли. Пр. Визволив з цього болю. Василь Ткачишин. 31. 3. 1935.

Вóйде. Пр. Вийде В. Ткачишин. 31/3 1935.

Войкати. Дц. Лб. Плакати.

Вóйти; вóйшов, вóйшла. Вийти, прийти. „Чи вже вóйшли до церкви?" К. Ор.

Вóїхати; вóїхав, вóїхали. К. Ор. Приїхати.

Вокрóпець, пцьу. Жк. З. Кріп.

Волийкарь, рьа. Пав. Ремісник, що виробляє „щьети" чесати вовну; ножиці стригти вівці й. т. і.

Вóло⁺, pl. вóла. Ступниця. У курей під шиєю.

Вóлок, ка, Ц. Волочба.

Волокúнє. Охр. Волокно

Волосáтка, ки. Волосатий. Місцевина (пóтьік). Михайло Мощьичь. 3. X. 1934.

Вóлоси. К. Ор. Волосся.

Волóська⁺ курка. Пав. Курка, що має опірені ноги.

Волóтка. Ґ. Бік у вівсі з колоссям.

Вóлоть, ти – вівсянний колос. „Як ние вóлоти на Йúльа в нáйпізнійшім зьбіжьу, то ни бýде й палиньáти". В „Приповідках" І. Франка „вóлоть"-урожай, а в Желехівського зазначено загально: Колос.

Волохáтий⁺. Пав. „Повстяний, волосатий, переважно вовньана одьіж є волохата."

Волоци—пáлицьа, цьі. Волокита. Пав. Вóлоцин, на.

Волощинá. Ґ. Буковина.

Волочьúльник ка. Шо волочить.

Воль сама заберу хату, воль пýщу у продаж". Макс. Воля Кобл. — Гануся Пелешок. 24. V. 32 р.

Вольйованье. Ґ. Чапля.

Вóлучьити. К. Ор. Вилучити.

Волучьíньа. К. Ор. Вилучення. „Я мушу волучьíньа робити" (в суді).

Вóмурувати, вóмуру—

в а л и. Пр. Вимурувати. Василь Ткачишин. 31/3 1935.

В о́ н ы. Міхн. Там є. В о н ы в о. Там, там, далеко Ст. К.

В о́ н ье в о. В о́ н ье.

В о́ н е с т и. К. Ор. Винести. В о́ н ы і с; в о́ н е с л а; в о́ н е с л и.

В о́ н ь а в л ы і в о́ л ь в е р. Пр. Вийняв револьвер. В. Ткачишин. 31/3 1935.

В о́ п р о с и т и. Випросити. К. Ор.

В о р д о ш ь и́ с т и й, а, е. Темночервоний.

В о р д у л я. Пас. Грудка.

В о́ р и с ь к а т и. К. Ор. Винайти.

В о р и́ н а, н и, plur. в о р и н ь а (coll.). К. Ор. Див. в і́ б л и ц ь і. Волоса́тий. В и р н и́ н ь а. Наколені, натесані з бука латки.

В о р і т н и ц я, ц і. Ц. Ворота.

В о р к о т а т и, воркіт. Охр. Mruczeć, szemrać. Ст. К. М у р к о т ы і т и, в о р к о т ы і т и. Потихо, підносом шепотіти; гнівно говорити, сваритися „В о р к о́ ч е, т е р к о́ ч е, а р о б о т и н ы і з а н е́ в, н ы і п е р е д н е́ в".

В о р к у н. Охр. В о́ р к а л о, в о р к о́ т а л о, ґ д и́ р а л о. Ст. К. Чоловік, що раз-у-раз говорить розсердно.

В о р о б и́ л ь, б л ь а. Воробець.

В о́ р о б л е н а. Пр. Вироблена. В. Ткачишин 31/3. 1935.

В о р о г і т н и́ й, а, е - ворожий...

В о р о г і т н ь а́, н ы і́. Ворогування.

В о р о д а́ л ь, л ь у́. Гв. Забава хлопців і дівчат біля церкви на Великодні Свята. Гаїлки.

О р д а л ь у́ г р а́ т и. Головецьки Дол. Бавитися. Ст. К. В о р о д а́ й, д а ю.

В о р о ж ь б а́, б и. Ворожбитство.

В о р о ж е́ в н и к, в о р о ж и н н и к. Свєн. Кривка. Ворожбит. Дзв. Гор. В о р о ж ь и л ь а, л ь і. Ворожка. Яв. В о р о ж и н н и к; в о р о ж и л я.

Во́рок. К. Ор. Присуд.

В о р о́ н к а +. Пав. Дірка в обуві; через неї продівають волоку.

В о р о с к и́ ґ. В о р о з к и́. Бл. Шнурки, що на них гойдається колиска; тут самі діти колишуться.

В о р о т и́ л о +, л а (переднє і задне). Знаряд у кроснах, що звиває й розвиває нитки.

В о р о ч а т и. Яв. Нарікати; ворогувати.

В о́ р с и т и с я. Охр. Покавувати сердите лице. „М і с я ц ь з а в о р с и в с я". Якщо на місяці покажеться п о к о т и н а — куля мрачна зо стрілами, то на другий день град.

В о р ч а́. Ґуля (боляк), що виросла на дереві; звичайно це місце, де воно розростається на дві половини.

ERRATA:

Стор.	1, 18	рядок	знизу	зам.	збруєю, має бути зброєю
„	1, 12	„	„	„	законсервовання, має бути законсервування
„	2, 12	„	„	„	повтаряються, має бути повторяються
„	2, 4	„	„	„	cm., має бути ст.
„	3, 7	„	згори	„	це, має бути цей
„	3, 10	„	знизу	„	символови, має бути символові
„	4, 3	„	згори	„	цьої, має бути цієї
„	5, 2	„	знизу	„	M. Jahu, має бути M. Jahn
„	6, 21	„	згори	„	щонайменьше, має бути щонайменше
„	8, 11	„	„	„	то, має бути те
„	8, 11	„	„	„	цьої, має бути цієї
„	9, 1	„	„	„	датованню, має бути датуванню
„	14, 5	„	„	„	лумана, має бути лупана
„	14, 12	„	„	„	прясличке, має бути прясличка
„	18, 1	„	знизу	„	підставку і), має бути підставку
„	19, 1	„	„	„	ціпка, має бути чіпка
„	20, 3	„	згори	„	поморщеною., має бути поморщена.
„	20, 17	„	знизу	„	перед тим, має бути передтим
„	22, 19	„	„	„	найнижна (перше слово), має бути найвижна
„	23, 17	„	„	„	забирае, має бути забирає
„	28, 10	„	„	„	старті, має бути старші
„	29, 3	„	„	„	лижку, має бути ложку
„	33, 3	„	„	„	1987., має бути 1897.
„	38, 17	„	„	„	мовозновчого, має бути мовознавчого
„	44, 6	„	згори	„	z - samo - to, має бути z - samo -, to
„	44, 28	„	„	„	Ніцевостей, має бути Місцевостей
„	44, 35	„	„	„	конопоському, має бути конотопському
„	45, 6	„	„	„	Samborszczyzna, має бути Samborowszczyzna
„	47, 8	„	„	„	відповіди, має бути відповіді
„	48, 5	„	„	„	у його, має бути у його селі
„	52, 13	„	знизу	„	цьої, має бути цієї
„	52, 10	„	„	„	певтомній, має бути невтомній
„	53, 5	„	згори	„	в цьому, має бути в цьому році

Видає Музей Тов. „Бойківщина“ в Самборі.
Редаґує Колеґія. За Редакцію відповідає д-р В. Кобільник.

З друкарні Йосипа Мецґера в Самборі.